

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

COFOLA 2018

Část XI.
Opravné prostředky
v civilním řízení soudním

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS

IURIDICA

vol. 641

SPISY PRÁVNICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY

řada teoretická
svazek č. 641

COFOLA 2018

Část XI.

Opravné prostředky v civilním řízení soudním

Eds.:

Petr Lavický, Michal Janovec

Masarykova univerzita
Brno 2018

Tato publikace vznikla na Masarykově univerzitě v rámci projektu „COFOLA 2018“ číslo MUNI/B/1179/2017 podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo MŠMT v roce 2018.

Recenzenti:

JUDr. Eva Dobrovolná, Ph.D., LL.M.

Mgr. Michal Králík, Ph.D.

© 2018 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-9191-7 (online : pdf)

Obsah

Opravné prostředky a vedlejší intervence	7
<i>Petra Lavická</i>	
Stážnosť jako opravný prostriedok.....	26
<i>Martin Orviský, Martin Peťko</i>	
Slovenský a český pohľad na obnovenie konania v civilnom procese.....	38
<i>Katarína Šercová</i>	
Vázanost odvolacího soudu odvolacími důvody	51
<i>Zdeněk Pulkrábek</i>	

Opravné prostředky a vedlejší intervence

Petra Lavická

Katedra občanského práva, Právnická fakulta,
Masarykova univerzita, Brno, Česká republika

Abstrakt

Česká právní úprava umožňuje vedlejšímu intervenientovi podat odvolání za podmínek stanovených v § 203 občanského soudního řádu, stejně tak může podle § 231 občanského soudního řádu podat žalobu na obnovu řízení nebo žalobu pro zmatečnost. Ohledně přípustnosti dovolání bylo judikováno Nejvyšším soudem, že vedlejší intervenient není osobou oprávněnou k podání dovolání ve věci samé (R 3/04). V příspěvku bude pojednáno ve vztahu k vedlejšímu intervenientovi zejména o odvolání a dovolání a na konkrétních rozhodnutích (ve věci samé i procesních) dojde k posouzení, zda proti nim může podat vedlejší intervenient odvolání.

Klíčová slova

Vedlejší intervence; odvolání; dovolání; výjimečná a pravidelná vedlejší intervence.

1 Úvod

Tento příspěvek se zabývá zejména otázkou, jaké opravné prostředky má vedlejší intervenient v souvislosti se svým postavením ve sporu k dispozici podle současného občanského soudního řádu. Jsou jimi odvolání, žaloba na obnovu a žaloba pro zmatečnost, které může využít na podporu hlavní strany v řízení o věci samé, přičemž z důvodu rozsahu textu bude hlavní důraz dán na úpravu podání odvolání a dovolání. V této souvislosti je třeba připomenout, že pouze odvolání je řádným opravným prostředkem, zbývající v předchozí větě uvedené opravné prostředky jsou mimořádnými. Zároveň dojde k rozboru otázky, zda přes výslovné neuvedení v zákoně by měl mít vedlejší intervenient možnost podat dovolání ve věci samé. V textu bude pojednáno také o výjimečné vedlejší intervenci, která v platném, o. s. ř. není

obsažena, věcný záměr k civilnímu soudnímu řádu s jejím zavedením ovšem počítá. V této části bude článek věnován postavení výjimečného vedlejšího intervenienta tak, jak je uvedeno v rakouském civilním soudním řádu (*Gesetz 113/1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten, Zivilprozessordnung*, dále také „ZPO“). Závěrem pak bude na konkrétních příkladech procesních rozhodnutí ukázáno, zda by na základě obecného ustanovení § 93 odst. 3, o. s. ř., a v souladu s judikaturou Nejvyššího a Ústavního soudu, mohl proti nim vedlejší intervenient podat odvolání.

2 Charakteristika vedlejší intervence s rozdělením na pravidelnou a výjimečnou

Pod pojmem „pravidelná vedlejší intervence“ je třeba si představit tento institut tak, jak jej zná platné právo, pro charakteristiku druhého typu vedlejší intervence – výjimečné – je třeba vycházet ze starší české komentářové literatury¹ a zahraniční procesní úpravy; v tomto článku bude pojednáno o výjimečné vedlejší intervenci tak, jak jej upravuje rakouský civilní řád soudní.

Právní úprava vedlejší intervence je obsažena v § 93 zákona č. 93/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále také „o. s. ř.“), dle jehož prvního odstavce „se jako vedlejší účastník může vedle žalobce nebo žalovaného zúčastnit řízení ten, kdo má právní zájem na jeho výsledku“, přičemž jde jen o řízení sporné. Smyslem této intervence je umožnit subjektům, o jejichž právech a povinnostech se v řízení sice nerozhoduje, ale které mají na výsledku řízení právní zájem, aby mohly svou aktivní účastí na tento výsledek působit.

Vedlejší intervenient se v řízení připojuje k té straně sporu, na jejímž vítězství má tedy – podle svého prohlášení – právní zájem, a tím je právní zájem na vítězství jedné nebo druhé strany ve sporu. Jde o vlastní zájem intervenienta (tzn. že výsledek řízení se zprostředkovaně dotkne jeho právního postavení) a musí jít o zájem právní (nikoliv snad jen obecný zájem přátelský, snahu pomoci, rovněž nepostačuje budoucí zájem), přitom ale vedlejší intervence neslouží pouze k ochraně zájmů vedlejšího intervenienta, ale zároveň k ochraně zájmů procesní strany, na jejíž podporu intervenient do řízení vstoupil².

¹ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 29–31.

² Nález Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2004, sp. zn. I. ÚS 553/03.

Typicky jde o situaci, kdy účastník má v případě své prohry postih (regres) vůči třetí osobě; třetí osoba, již regres hrozí, má právní zájem na vítězství takového žalovaného³. Existenci právního zájmu, a tedy přípustnost vedlejšího účastenství zkoumá soud pouze na návrh některého z účastníků (§ 93 odst. 2, o. s. ř.).

Vedlejší intervenient může vstoupit do řízení v kterémkoli stádiu zároveň přistupuje do stavu řízení, který tu je v době jeho vstupu, což zahrnuje také stadium řízení o opravných prostředcích, včetně těch mimořádných⁴.

Vedlejší intervenient nenabývá postavení strany sporu, a je také vyloučeno, aby vedlejšímu intervenientovi bylo rozhodnutím ve věci samé přisouzeno právo nebo byla uložena povinnost, jež tvoří předmět sporu ve věci samé. Má tedy jen obdobné postavení jako účastník v tom smyslu, že může procesními úkony pomáhat té straně sporu (v ZPORak jde o pojem *der Streitbelfer*), k níž se připojí. Dostanou-li se jeho procesní úkony (tedy i podání opravných prostředků) do rozporu s úkony hlavní strany, soud dá přednost úkonům hlavní strany, ta jediná nese procesní odpovědnost za svůj úspěch v řízení; k odporujícím úkonům vedlejšího účastníka soud pro jejich nepřipustnost nepřihlíží (podle rakouské literatury je to z toho důvodu, že hlavní strana je „pánem sporu“).

Tolik ve zkratce k pravidelné vedlejší intervenci. Ohledně výjimečné vedlejší intervence pak platí následující. Jde o institut, který dnešní civilní procesní předpis nezná, nicméně nebylo tomu vždy. Ještě občanský soudní řád z roku 1950 (zákon č. 142/1950 Sb.) nepřímou k výjimečné vedlejší intervenci odkazoval v § 418, a to ustanovením, které přiznávalo vedlejšímu účastníku

³ Typicky půjde o spory o pojistné plnění z dopravních nehod, kdy se pojišťovna přidá na straně škůdce do sporu jako vedlejší intervenient, ale může to být také Česká advokátní komora na straně žalované České republiky – Ministerstva spravedlnosti viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2015, sp. zn. 30 Cdo 1711/2015, v řízení o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem či nezákonným rozhodnutím podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

⁴ Poprvé může vstoupit do řízení na straně účastníka tehdy, až je účastníku doručena žaloba, nic nebrání jeho vstupu také v průběhu odvolacího řízení (§ 211, o. s. ř.), přičemž jeho vstup není vyloučen ani v řízení o mimořádných opravných prostředcích (243 b, o. s. ř.). K tomu rozdílně viz prof. V. Hora: „vedlejší intervenient není oprávněn spor zahájit, proto nemůže podávat žalobu na obnovu a pro zmatečnost.“. HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 29.

postavení nerozlučného společníka (§ 414 odst. 1 zákona č. 142/1950 Sb.), což je charakteristika blízká koncepci, kterou nacházíme v rakouském civilním řádu, jenž pro tento druh vedlejší intervence užívá pojem *die streitgenössische Nebenintervention*, tedy vedlejší intervence vedoucí k účastenství ve sporu. Základním předpokladem této výjimečné vedlejší intervence je skutečnost, že se účinek soudního rozhodnutí vztahuje i na vedlejšího intervenienta. Některé předpoklady vedlejší intervence tak, jak jsou popsány výše (zejména co se týká právního zájmu na výsledku řízení), platí také v případě u této vedlejší intervence.

Ustanovení k výjimečné vedlejší intervenci nalezneme v ZPORak v § 20 a ve vztahu k jednoduché vedlejší intervenci znamená pro vedlejšího intervenienta silnější procesní postavení ve sporu. Rovněž přijímá spor ve stavu a období, v jakém do něj vstoupil (§ 19 ZPO), ale procesní úkony jím činěné nejsou závislé na vůli strany – odporují-li úkony vedlejšího intervenienta úkonům strany, pak platí ty procesní úkony, které jsou pro řízení příznivější, úkony vedlejšího účastníka neustupují úkonům strany⁵.

Na základě výše uvedeného je vhodné pro účely tohoto příspěvku shrnout, že pravidelný vedlejší intervenient může přistoupit za zákonem stanovených podmínek do řízení vedeném u soudu prvního stupně, druhého stupně i v rámci řízení o mimořádných opravných prostředcích, což zároveň platí i pro výjimečného vedlejšího intervenienta podle ZPO. Ohledně procesních úkonů učiněných vedleším intervenientem je rozlišení na pravidelného/výjimečného vedlejšího intervenienta klíčové, neboť v prvním případě jeho procesní úkony nemohou jít proti vůli strany, která je „pánem sporu“, zatímco v druhém případě může vedlejší intervenient vznášet procesní návrhy, s nimiž hlavní strana nemusí souhlasit viz výše. Toto silnější procesní postavení je dáno tím, že na výjimečného vedlejšího intervenienta se vztahují účinky rozhodnutí.

⁵ Zda bude vedlejší intervenient v postavení jednoduchém nebo výjimečném, je řešeno zvláště v jednotlivých případech, každopádně se to neuvádí v usnesení soudu v rozhodnutí o přistoupení (pokud je rozhodováno o přistoupení na návrh), rovněž vedlejší intervenient může zastávat pouze jedno nebo druhé postavení. SCHNEIDER, Birgit. § 20. In: FASHING, Hans a Andreas KONECNY. *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen*. Wien: Manz Verlag, 2015, s. 472.

3 Opravné prostředky

3.1 Řízení o věci samé

Základním řádným opravným prostředkem, který může v řízení před soudy vedlejší intervenient⁶ podat, je odvolání ve věci samé podle ustanovení § 203, o. s. ř. tehdy, jestliže do řízení vstoupil nejpozději do patnácti dnů od doručení rozhodnutí účastníku, kterého v řízení podporuje. Může také podat ve věci samé mimořádné opravné prostředky ve formě žaloby na obnovu řízení a žaloby pro zmatečnost podle § 231, o. s. ř. tehdy, jestliže vstoupil do původního řízení. Je ovšem nutné, aby s výše uvedenými procesními úkony souhlasila hlavní strana (podporovaný účastník), v případě odvolání pak nemůže vedlejší intervenient podat odvolání, pokud se jej vzdala hlavní strana⁷.

Ve vztahu k možnosti podání dovolání, jako třetímu mimořádnému opravnému prostředku, vedlejším intervenientem ve věci samé je třeba rozlišit období do konce roku 2000, tedy za účinnosti občanského soudního řádu do 31. 12. 2000, a období od 1. 1. 2001 po přijetí zákona č. 30/2000, který poměrně významně novelizoval občanský soudní řád.

Občanský soudní řád před novelou zákonem č. 30/2000 Sb. neobsahoval žádné konkrétní ustanovení o možnosti vedlejšího intervenienta podat dovolání, resp. ani odvolání. Tyto procesní úkony mu ovšem nebyly upírány, neboť se došlo výkladem zákona, že možnost podat odvolání/dovolání ve věci samé může vedlejší intervenient na základě § 93 odst. 3. věta první, kdy v řízení má vedlejší intervenient stejná práva a povinnosti jako účastník. Komentářová literatura potom uváděla, že vedlejší intervenient je oprávněn provádět všechny procesní úkony s výjimkou úkonů, které

⁶ V textu použitý pojem „vedlejší intervenient“ se vždy váže k pojmu pravidelné vedlejší intervenci. Bude-li článek hovořit o výjimečné vedlejší intervenci, resp. výjimečném vedlejším intervenientovi, vždy to bude takto uvedeno.

⁷ Prakticky to znamená, že když podá odvolání pouze vedlejší intervenient, soud zjišťuje stanovisko hlavní strany. Ačkoliv dovětek o nemožnosti podat oba mimořádné prostředky vedlejším intervenientem, pokud se jich hlavní strana vzdala, v § 231, o. s. ř. není, platí i v tomto případě stejný závěr. Lze na to analogicky odkázat podle § 203, o. s. ř. i podle postavení vedlejšího intervenienta, jehož procesní úkony nemohou jít proti vůli hlavní strany.

znamenají dispozici s řízením⁸ nebo s předmětem řízení a úkonů, které učinil sám účastník. Příkladem se uvádělo, že vedlejší účastník může též v rozsahu legitimace účastníka podat odvolání nebo dovolání, a to buď vedle účastníka, kterého podporuje, či sám⁹. Po novelizaci, o. s. ř. účinné od 1. 1. 2001 komentářová literatura již právo podat dovolání vedlejšímu účastníku nepřiznala s odůvodněním, že zákon o této skutečnosti mlčí (tzv. *silentio legis*), resp. pokud zákon uvádí konkrétně právo vedlejšího intervenienta podat dva mimořádné opravné prostředky (a odvolání), přičemž o dovolání nic neříká, pak toto mlčení zákonodárce je nutné vykládat v tom smyslu, že vedlejšímu účastníku možnost podat dovolání proti rozhodnutí ve věci samé nesvědčí¹⁰. Platí to v případech, kdy by podal dovolání vedlejší intervenient sám i s hlavní stranou; zatímco o dovolání hlavní strany proběhne řízení, dovolání vedlejšího účastníka bude odmítnuto.

Tato interpretace občanského soudního řádu ohledně nepřipustnosti dovolání vedlejším intervenientem jako osoby, které toto právo nesvědčí, přijali soudci Nejvyššího soudu¹¹, aniž by se hlouběji touto otázkou zabývali. V průběhu doby ovšem připustili dovolání vedlejšího účastníka do výroku o nákladech, a to na základě argumentace, že v případě podání dovolání vedlejším intervenientem, který jedná sám za sebe, nikoliv ve prospěch hlavní strany, lze s odkazem na § 93 odst. 1, o. s. ř. hledět na vedlejšího intervenienta jako na osobu legitimovanou k podání dovolání¹². Po poslední novele občanského soudního řádu ovšem se již nelze dovolat do výroku o nákladech řízení vůbec [§ 238 písm. h)]; vedlejšímu intervenientovi je tak tento institut vzhledem k výše uvedenému již zcela odepřen.

⁸ Takovým úkonem může být i návrh na přistoupení dalšího účastníka do řízení podle § 92, § 107 i § 107a, o. s. ř. viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 7. 2009, sp. zn. 28 Cdo 3412/2008: „*Pouze žalobce určuje okruh účastníků řízení a jen on má možnost rozhodnout a svým návrhem kvalifikovaně určit, kdo bude účastníkem řízení. Vedlejšímu účastníku na straně žalující uvedené právo nepřísluší.*“

⁹ DRÁPAL, Ljubomír. § 93. In: BUREŠ, J., L. DRÁPAL a M. MAZANEC. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1996, s. 190.

¹⁰ K tomu viz DRÁPAL, Ljubomír. § 240. In: BUREŠ, J., L. DRÁPAL a M. MAZANEC. *Občanský soudní řád. Komentář*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 995.

¹¹ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. 25 Cdo 162/2003.

¹² Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 25 Cdo 644/2014. Dále ke zdůvodnění: „*Nakonec odlišná je situace oproti té, kterou řešil dovolací soud ve zmíněném rozhodnutí (ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. 25 Cdo 162/2003) ještě v tom, že od 1. 1. 2013 je přípustné dovolání i proti rozhodnutí o nákladech řízení, zatímco občanský soudní řád účinný od 1. 1. 2001 takovou možnost nepřipouštěl, a proto případné dovolání vedlejšího účastníka stran jeho nákladů řízení nepřicházelo v úvahu.*“

Ještě dále k výkladu občanského soudního řádu zastávaného komentářovou literaturou i samotnými soudci Nejvyššího soudu ohledně možnosti podat dovolání vedlejším intervenientem ve věci samé. To, že, o. s. ř. po novelizaci zákonem č. 30/2000 Sb. výslovně neupravil možnost podat dovolání vedlejším intervenientem, zatímco u ostatních mimořádných prostředků uvedl konkrétně podmínky, za kterých je možno je podat, lze nazvat tzv. mezerou v právu. Otázkou je, zda tato meze byla vytvořena zákonodárcem vědomě, nebo k ní došlo jaksi mimoděk, když při stanovení nových předpokladů přípustnosti nebyly řádně promyšleny veškeré možné varianty¹³. Když uvážíme první možnosti, je třeba si uvědomit, že smyslem novely, o. s. ř. provedené zákonem č. 30/2000 Sb. bylo posílení Nejvyššího soudu jako sjednotitele judikatury, dovolání mělo být základním prostředkem ke sjednocování rozhodovací činnosti obecných soudů¹⁴, k čemuž měla sloužit nově vymezena přípustnost dovolání. Dalo by v této souvislosti uvést, že s tímto záměrem by nemuselo konvenovat otevření možnosti podat dovolání vedlejšímu intervenientem ať již sám za sebe, či spolu s hlavní stranou. Pokud tomu je tak doopravdy, pak lze uvést, že argument *e silentio legis* je na místě.

Nicméně je nutné vzít do úvahy fakt, že tento výklad zákona byl učiněn krátce po účinnosti novely, kdy to snad mohla být reakce na zkušenosti s předchozí úpravou dovolání. V průběhu času a dalších novel, kdy se přípustnost dovolání různě měnila, a rozhodně nejde říci, že jimi byl vždy posílen význam dovolání jako prostředku sjednocování rozhodovací činnosti soudů viz výše, již argument *e silentio legis* ztratil na významu¹⁵. Takovému závěru přispívá i částečná změna judikatury Nejvyššího soudu v roce 2014 ohledně možnosti podat dovolání vedlejším intervenientem do výroku o nákladech.

Pokud bychom vzali v úvahu ale i druhou možnost, že se prostě na vedlejšího intervenienta zapomnělo, resp. že zakotvením možnosti podat odvolání vedlejším intervenientem samotným nebo spolu s hlavní stranou bylo učiněno jeho právu na přístup k obecnému soudu zadost, pak argument

¹³ Jde o jedno z možných členění mezer v právu, více k tomu např. MELZER, Filip. *Metodologie nalézáni práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 224–234.

¹⁴ BUREŠ, J., L. DRÁPAL a M. MAZANEC. *Občanský soudní řád. Komentář*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. XII.

¹⁵ Pak se Nejvyšší soud mohl zabývat tím, zda lze dotvořit nové procesní pravidlo na základě analogie legis s ostatními mimořádnými prostředky.

mlčení zákona neobstojí již vůbec. Nasvědčuje tomu i fakt, že ačkoliv Ústavní soud ve svých rozhodnutích akceptuje výklad poskytovaný Nejvyšším soudem ohledně přístupu vedlejšího intervenienta k Nejvyššímu soudu¹⁶, umožňuje vedlejšímu intervenientovi podat pro ochranu svých základních práv ústavní stížnost¹⁷.

Jak již bylo řečeno, tím, že nebylo upraveno pravidlo pro podání dovolání ve věci samé pro vedlejšího intervenienta, vznikla mezera v zákoně. Vyplňování mezer se děje prostřednictvím jeho dotváření v rámci rozhodovací činnosti soudců, kdy jde o tzv. soudcovské dotváření práva. Dotváření veřejného práva, k němuž se civilní soudní proces řadí, je tématem, kterým se zabývali mnozí autoři¹⁸, a ačkoliv současný občanský řád nyní ani v minulosti o možnosti dotvářet procesní normy nehovoří, soudní praxe takto postupovala, a to např. u poučení u zákonné koncentrace řízení, či v případě rozhodování o ustanovení zástupce pro dovolací řízení (ale i pro řízení před soudy nižších stupňů¹⁹) samotným Nejvyšším soudem²⁰. Je všeobecně přijímaným názorem, že vyplňování mezer v právu se děje argumentem *per analogiam legis* nebo *juris*. V našem případě analogie *juris* nemá místo, neboť sám občanský soudní řád má pravidla pro podání jiných mimořádných opravných prostředků vedleším intervenientem, tedy žaloby pro zmatečnost a žaloby pro obnovu řízení. Argumentem analogie *legis* a za podpory § 93 odst. 3 lze pak dojít k opačnému závěru, než je prezentován Nejvyšším

¹⁶ Usnesení ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. II. ÚS 29/16, usnesení ze dne 22. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1257/14, usnesení ze dne 14. 5. 2007, sp. zn. IV. ÚS 615/07.

¹⁷ Nález ze dne 17. 7. 2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05, usnesení ze dne 12. 12. 2017, sp. zn. II. ÚS 375/17.

¹⁸ Např. PULKRÁBEK, Zdeněk. k problému otevřenosti (psaného) práva a možnostem jeho dotváření. *Právník*, 2000, roč. 89, č. 11, s. 1035; MELZER, Filip. *Metodologie nalézáni práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 239–240; COUFALÍK, Petr. Soudcovské dotváření procesního práva. In: VEČEŘA, Miloš, Jan HURDÍK, Martin HAPLA a kol. *Nové trendy v soudcovské tvorbě práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 254–290.

¹⁹ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 30 Cdo 4218/2015, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2015, sp. zn. 26 Cdo 4830/2014, 26 Cdo 4831/2014, 26 Cdo 4832/2014.

²⁰ Jednotlivé příklady viz COUFALÍK, Petr. Soudcovské dotváření procesního práva. In: VEČEŘA, Miloš, Jan HURDÍK, Martin HAPLA a kol. *Nové trendy v soudcovské tvorbě práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 273–290. Nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2016, sp. zn. 30 Cdo 4320/2015, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2011, sp. zn. 28 Cdo 3097/2010.

soudem, tedy že tak jak je oprávněn vedlejší intervenient podat tyto dva mimořádné opravné prostředky, pak je oprávněn podat i třetí mimořádný opravný prostředek, čímž je dovolání proti rozhodnutí ve věci samé, protože není důvod mezi mimořádnými opravnými prostředky dělat rozdíl, když jejich společným znakem je, že jsou podávány proti pravomocným rozhodnutím soudů²¹.

Podle rakouského ZPO může vedlejší intervenient podat řádné opravné prostředky ve věci samé, to samé platí také pro dovolání²². Ve Slovenské republice v zákoně č. 160/2015 Z. z. Civilního sporového poriadku je dovolání upraveno jako mimořádný opravný prostředek, a protože slovenský procesní kodex zároveň rozlišuje mezi pravidelným a výjimečným vedlejším intervenientem (resp. mezi interventem, který tvoří nebo netvoří se stranou nerozlučné společenství²³), je oprávněn pro podání dovolání pouze výjimečný vedlejší intervenient s odkazem na skutečnost, že rozsudek vydaný ve věci samé je pro tohoto intervenienta závazný²⁴.

Ve vztahu k věcnému záměru civilního procesního řádu lze shrnout, že pokud bude dovolání zakotveno jako řádný opravný prostředek, měl by mít možnost vedlejší intervenient, podat tento opravný prostředek proti rozhodnutí ve věci samé ve stejném rozsahu, v jakém by to nový kodex umožňoval hlavní straně. Věcný záměr přitom počítá s rozdělením vedlejší intervence na pravidelnou a výjimečnou, podat dovolání by mělo být umožněno vedlejšímu intervenientovi bez rozlišení jeho postavení ve sporu, tedy ať již by vystupoval v řízení jako „pomocník“ či jako nerozlučný společník.

3.2 Návrh o přípustnosti vedlejšího účastenství

Nyní bylo pojednáno o rozhodnutí o věci samé. Ve vztahu k vedlejšímu intervenientovi existuje ještě jedno, zejména na začátku sporu, důležité rozhodnutí,

²¹ Také DVOŘÁK, Bohumil. § 93. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250 I). Řízení sporné. Praktický komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 392.

²² FASCHING, Hans W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozeßrechts*. 2. vyd. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990, s. 928.

²³ TOMAŠOVIČ, Marek. § 84. In: ŠTEVČEK, Marek, Svetlana FICOVÁ, Jana BARICOVÁ, Soňa MESIARKINOVÁ, Jana BAJÁNKOVÁ, Marek TOMAŠOVIČ a kol. *Civilní sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 279.

²⁴ BAJÁNKOVÁ, Jana a Katarína GEŠKOVÁ. § 425. In: ŠTEVČEK, Marek, Svetlana FICOVÁ, Jana BARICOVÁ, Soňa MESIARKINOVÁ, Jana BAJÁNKOVÁ, Marek TOMAŠOVIČ a kol. *Civilní sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1394.

a tím je rozhodnutí (usnesení) o „přibrání či nepřibrání“ vedlejšího intervenienta do sporu. Občanský soudní řád uvádí v § 93 odst. 2 věta druhá, že o přípustnosti vedlejší intervence rozhoduje soud pouze na návrh některé ze stran. Pokud tedy protistrana zpochybní přípustnost vstupu vedlejšího intervenienta do sporu, je soud povinen o této námitce rozhodnout. V případě, že soudem prvního stupně bylo rozhodnuto o nepřípustnosti vedlejší intervence, je k podání odvolání subjektivně legitimována hlavní strana, ale také vedlejší účastník²⁵. B. Dvořák pak dovozuje, že pokud bylo námitce protistrany vyhověno, řízení pro vedlejšího účastníka tímto končí²⁶. Zde je ovšem třeba podotknout, že současná úprava dovolání připouští možnost podat dovolání proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí - § 237, o. s. ř. Pokud se tedy řízení o návrhu o přípustnosti vedlejší intervence končí tím, že vedlejší účastník připuštěn do řízení nebyl, pak nejen jemu, vedlejšími intervenientovi, ale i hlavní straně, na jejíž podporu měl do sporu vstoupit, náleží oprávnění podat proti tomuto usnesení odvolacího soudu dovolání. V této souvislosti lze uvažovat, že závěr Nejvyššího soudu o nepřípustnosti podání dovolání vedleším intervenientem ve věci samé, by v tomto případě nebyl použitelný, neboť jde o procesní rozhodnutí, kterým se sice řízení o přistoupení vedlejšího intervenienta končí, ale není rozhodnutím o věci samé. Nelze se odvolat ani na argument *e silentio legis*, protože je evidentní, že zákonodárce záměrně upustil od jakéhokoliv pokusu o výčet rozhodnutí napadnutelná dovoláním, když uvedl, že dovolání je možné proti rozhodnutím, jimiž se řízení končí a měl tím na mysli i procesní rozhodnutí. Nicméně pravděpodobnější směr výkladu o možnosti podat dovolání vedleším intervenientem proti tomuto rozhodnutí, vzhledem k výše uvedenému ve vztahu k rozhodnutí ve věci samé, by byl takový, že pomocí argumentu *a maiori ad minus* by bylo takovéto dovolání odmítnuto²⁷.

²⁵ Viz DVORÁK, Bohumil. § 93. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250 I). Řízení sporné. Praktický komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 392.

²⁶ Ibid.

²⁷ Podle úpravy platné před novelou, o. s. ř. provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. (tedy před tím, než byla nově stanovena přípustnost dovolání v § 237, o. s. ř.) Nejvyšší soud v usnesení ze dne 7. 9. 2011, sp. zn. 21 Cdo 1269/2011, uvedl, že dovolání do rozhodnutí odvolacího soudu o nepřipuštění vedlejšího intervenienta do řízení není přípustné. Své rozhodnutí odůvodnil pouze odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu, ve kterém soud posuzoval přípustnost dovolání do usnesení odvolacího soudu, kterým bylo rozhodnuto o přípustnosti vedlejší intervence kdy toto dovolání odmítl viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1775/2007, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2016, sp. zn. 29 Cdo 61/2016.

Dovolání do kladného rozhodnutí o přípustnosti vedlejšího účastenství může podat samozřejmě také ta strana, která nesouhlasí se vstupem vedlejšího intervenienta do řízení, o jehož vstupu soud rozhodoval na základě návrhu protistrany.

Soud prvního stupně může také rozhodnout tak, že se vedlejší intervence připouští, proti tomuto rozhodnutí může podat protistrana odvolání. Proti tomu podané dovolání hlavní stranou bylo Nejvyšším soudem odmítnuto, neboť tehdy účinné znění občanského soudního řádu umožňovalo využít tento mimořádný opravný prostředek pouze proti usnesením odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně, kterým by bylo rozhodnuto ve věci samé. Usnesení o přípustnosti vedlejší intervence takovým rozhodnutím nebylo²⁸. Za současné úpravy přípustnosti dovolání by ale tento závěr neobstál a dovolání by bylo možné, samozřejmě pouze teoreticky právě s ohledem již na výše uvedené závěry.

4 Srovnání se zahraniční literaturou

Jak již bylo uvedeno výše, dovolání jako řádný opravný prostředek proti rozhodnutí ve věci samé je k dispozici vedlejšímu intervenientovi jak v postavení pravidelném, tak výjimečném. Shodně s českou úpravou, se rakouský soud musí zabývat návrhem o přípustnosti vedlejší intervence, kdy se rozhoduje o tzv. návrhu na odmítnutí vedlejší intervence, který může podat jedna z hlavních stran. Toto řízení se končí tím, že se vedlejší intervence připouští, nebo že se přípustnost vedlejší intervence odmítá. Proti posledně uvedenému rozhodnutí je možné podat tzv. rekurs, stížnost²⁹. To platí pro oba typy vedlejší intervence shodně. Oproti české právní úpravě je tedy rozdíl nejen v tom, že se rozlišuje mezi pravidelným a výjimečným vedlejším intervenientem, ale také v tom, že zde není možné podat odvolání jako řádný opravný prostředek, ale stížnost, což souvisí s pojetím rakouského předpisu, který stížnost bere jako opravný prostředek proti usnesením. Stejně to uvádí také věcný záměr k civilnímu řádu soudnímu³⁰.

²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1775/2007.

²⁹ RECHBERGER, Walter H. a Daphne-Ariane SIMOTTA. *Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts. Erkenntnisverfahren*. 7. vyd. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2004, s. 168.

³⁰ K institutu „stížnost“ blíže viz <https://crs.justice.cz/#hlava-iii-stiznost>

Usnesení o připuštění vedlejší intervence pak není možné napadnout samostatným opravným prostředkem, ale pouze v souvislosti s dalším samostatně napadnutelným rozhodnutím (ve věci samé), tedy v rámci opravného prostředku proti takovému rozhodnutí.

Pokud jde o opravné prostředky, které může podat sám vedlejší intervenient v průběhu sporu, pak je třeba zopakovat, že v případě jednoduché vedlejší intervence je pánem sporu hlavní strana, na její podporu vedlejší intervenient procesně jedná, procesní úkony nelze podat proti vůli hlavní strany. Zmeškání podání opravných prostředků nebo jejich vzdání se hlavní stranou je pro vedlejšího intervenienta závazné. Hlavní strana může také vzít zpět opravný prostředek, který podal vedlejší intervenient³¹.

Výjimečný vedlejší intervenient pak má silnější procesní postavení. Jako účastník nerozlučného společenství může podávat vlastní návrhy i proti odporu hlavní strany; pak je třeba zkoumat příznivější výklad pro vedení sporu. Tak může mít k dispozici opravné prostředky i přes jejich výslovné zřeknutí se hlavní stranou (tento opravný prostředek může ale hlavní strana odmítnout)³². Výjimečný vedlejší intervenient je také oprávněn podat žalobu na obnovu a žalobu pro zmatečnost. Při zmeškání hlavní strany účinkují procesní úkony vedlejšího intervenienta proti nastoupení účinků zmeškání.³³

Vedlejší intervenient je tak legitimován podat opravný prostředek dle výše uvedených pravidel při vymezení pravidelného a výjimečného intervenienta proti rozhodnutí ve věci samé. Pro odvolání i dovolání platí rozdělení vedlejší intervence na jednoduchou a výjimečnou, tedy různé možnosti procesního jednání. Jednoduchý vedlejší intervenient tak může podat odvolání i dovolání ve věci, pokud je podá včas a nejsou podané proti vůli hlavní strany (hlavní strana se jich nevzdala). Pro výjimečnou vedlejší intervenci pak platí, že oba řádné opravné prostředky může vedlejší intervenient podat i proti vůli hlavní strany.

Ještě k mimořádnému prostředku žaloby na obnovu a žaloby pro zmatečnost. V českém, o. s. ř. může za určitých podmínek vedlejší intervenient podat obě žaloby (§ 231). Při dodržení dělení vedlejší intervence na pravidelnou

³¹ FASCHING, Hans W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts*. 2. vyd. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990, s. 207.

³² *Ibid.*, s. 865.

³³ *Ibid.*, s. 209.

a výjimečnou je vhodné zopakovat, že dle ZPO pravidelnému vedlejšímu intervenientovi jsou tyto opravné prostředky zapovězeny, neboť těmito žalobami by šlo o zahájení sporu³⁴, zatímco výjimečný vedlejší intervenient jako nerozlučný společník tuto možnost má³⁵.

5 Procesní rozhodnutí

V případech jiných rozhodnutí, než jaká byla uvedena výše, pak bude důležitou skutečností pro vstup vedlejšího intervenienta posouzení jeho právního zájmu na výsledku řízení, tedy na tom, aby podporovaná strana zvítězila. O právní zájem vedlejšího intervenienta se zpravidla jedná tehdy, jestliže rozhodnutím ve věci bude dotčeno jeho právní postavení, tj. její práva a povinnosti vyplývající z hmotného práva³⁶.

Co se týká finanční hodnoty sporu, která je rovněž předpokladem pro přípustnost odvolání či dovolání (majetkový census), tak v případě, že proti rozhodnutí o věci samé podá odvolání vedlejší intervenient, pak i na něj se vztahuje podmínka objektivní nepřipustnosti podle § 202 odst. 2, o. s. ř., to samé by platilo u dovolání podle § 238, o. s. ř. Jinak to bude ale u usnesení o ne/připustnosti vedlejší intervence. V tomto řízení se posuzuje právní zájem vedlejšího intervenienta na výsledek řízení, proto by odvolací soud neměl přihlížet k hodnotě předmětu, o který vedou hlavní strany spor, ale odvolací soud posoudí jen to, zda je zde skutečný právní zájem vedlejšího intervenienta na vstup do řízení³⁷. To stejné by platilo v případě, kdy by bylo do tohoto usnesení připuštěno dovolání.

³⁴ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 29.

³⁵ FASCHING, Hans W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts*. 2. vyd. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990, s. 209.

³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3960/2013, kde je dále uvedeno: „*Pouhý „morální“, „majetkový“ nebo jiný „neprávní“ zájem na výsledku řízení pro potřeby ustanovení § 93, o. s. ř. sám o sobě nepostačuje.*“ Podle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2015, sp. zn. 30 Cdo 113/2014: „*Dřívější zastupování účastníka řízení třetí osobou ve správním řízení, jebož průběh je v občanském soudním řízení posuzován, ani závazek této osoby nést náklady řízení žalobce v závislosti na výsledku soudního řízení, nezakládají ve smyslu § 93 odst. 1, o. s. ř. právní zájem dané osoby na výsledku řízení.*“ K právnímu zájmu také např. I. US 553/03: „*...smyslem vedlejšího účastenství posílit v konkrétním řízení tobo účastníka, na jebož straně vedlejší účastník vystupuje, za předpokladu, že vedlejší účastník má právní zájem na výsledku sporu. Neslouží tedy pouze o k ochraně zájmů vedlejšího účastníka, ale i k ochraně zájmů hlavního účastníka řízení.*“

³⁷ Stejně jako v tomto řízení nerozhoduje o věcné legitimaci vedlejšího účastníka viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 05. 12. 2016, 29 Cdo 3503/2016.

Obvykle jsou odvolání přípustná, kromě rozsudků, také proti usnesením, která nespadají pod § 202, o. s. ř. Ve vztahu k vedlejšímu intervenientovi pak bude třeba stanovit kritéria, kterým by se soud měl řídit při rozhodování o přípustnosti vedlejší intervence. Níže zvolená kritéria nejsou jistě vyčerpávající, ale kombinují podmínky pro podání odvolání proti rozhodnutím obecně se specifickým postavením vedlejšího intervenienta. Odvolání je tak v prvé řadě umožněno proti rozhodnutím, kterým nebylo účastníkovi, resp. vedlejšímu účastníku plně vyhověno (1.), nebo mu byla způsobena újma na jeho (procesních) právech³⁸ (2.). Ohledně vedlejšího intervenenta pak platí, že svůj právní zájem na výsledku řízení musí odvozovat z existujícího právního vztahu podporované hlavní strany (3.), nesmí činit úkony vázané výlučně na osobu účastníka (4.) a jednat proti úkonům hlavní strany (5.); stejně tak může činit procesní úkony na ochranu svých práv³⁹ (6.).

5.1 K vybraným usnesením, kterými se neupravuje vedení řízení.

5.1.1 *Usnesení o doplacení jistoty při nařízení předběžného opatření dle § 74 ve spojení s § 75 b odst. 1, o. s. ř.*

Předseda senátu může v řízení usnesením vyzvat hlavní stranu k doplacení jistoty, pokud má za to, že složená jistota zjevně nebude postačovat k zajištění náhrady škody nebo jiné újmy, která by vznikla předběžným opatřením. Dle judikatury nejde o rozhodnutí, jímž se upravuje řízení⁴⁰, kdy bylo dovozeno, že účastníkovi svědčí právo podat proti tomuto usnesení o doplacení jistoty odvolání. V případě vedlejšího intervenienta lze posouzením výše uvedených kritérií uvážit, že tomu, komu by měla být způsobena újma, je sám účastník – jemu totiž soud nařídil doplatit jistotu, jeho majetek by se tím snížil. Jakkoliv tedy vedlejší účastník může „soudit“ s hlavní stranou, nejde v tomto případě o právní zájem ze strany vedlejšího intervenienta, ale o hospodářský či morální zájem, který má vést k tomu, aby hlavní strana jistotu nedoplácela vůbec či doplatila ve snížené hodnotě.

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 1999, sp. zn. 2 Odon 176/97, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2001, sp. zn. 29 Odo 232/2001.

³⁹ Srov. rozhodnutí Ústavního soudu ohledně ochrany základních práv vedlejšího intervenienta, nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu ohledně možnosti vedlejšího intervenienta podat dovolání do výroku o náhradě nákladů řízení vedleším intervenientem.

⁴⁰ Srov. usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. 11. 2012, sp. zn. 4 Cmo 386/2012.

5.1.2 Uložení povinnosti třetí osobě podle § 76, o. s. ř.

Jiná situace by nastala v případě, pokud by soud předběžným opatřením uložil povinnost vedlejšímu intervenientovi podle § 76 odst. 2, o. s. ř. Zde je třeba připomenout, že vedlejšímu intervenientovi nelze v rozsudku o věci samé přiznat žádné povinnosti ani práva (pokud mluvíme o pravidelné intervenci), v tomto případě jde ale o usnesení vydané v průběhu řízení. Pokud tedy soud předběžným opatřením např. zakáže vedlejšímu intervenientovi, aby se zdržel prodeje věci, o které vede hlavní strana spor, pak jistě nelze upřít vedlejšímu intervenientovi právo podat odvolání proti takovému rozhodnutí, neboť jemu byla způsobena rozhodnutím soudu újma.

5.1.3 Usnesení o připuštění záměny účastníků podle § 92 odst. 2, o. s. ř.

Neméně zajímavé je usnesení o připuštění záměny účastníků podle § 92 odst. 2, o. s. ř. Tento institut má zhojit nedostatek aktivní nebo pasivní legitimace žalobce či žalovaného. Pokud jde o vedlejšího intervenienta, soud nejdříve zohlední, kterou stranu do řízení svým vstupem podpořil, zda jde o tu, co má být „vyměněna“ či nikoliv. V této části řízení vystupuje do popředí skutečnost, že právní zájem musí vedlejší intervenient odvozovat od vztahu podporované hlavní strany. Pokud se tedy hlavní strana rozhodne k návrhu na záměnu protistrany a soud o tomto návrhu kladně rozhodne, vedlejšímu účastníkovi podporující původní protistranu právo na odvolání nepřisluší, neboť zde již neexistuje strana, na jejíž podporu vstoupil do řízení, resp. nemůže svůj právní zájem odvozovat od vztahu podporované strany. Každopádně ale může zvážit svou účast ve sporu jako vedlejší intervenient na straně nového hlavního účastníka.

Toto řešení je platné pro pravidelnou intervenci. Výjimečný intervenient by nicméně mohl podat proti takovému rozhodnutí odvolání, přičemž jeho oprávnění plyne ze skutečnosti, že se na něj vztahuje účinek rozhodnutí, má postavení nerozlučného společníka a má zájem na vyřešení svého vztahu s původní protistranou.

5.1.4 Usnesení o nepřiznání osvobození od soudních poplatků podle § 138, o. s. ř.

Dalším „vzorovým“ usnesením, proti kterému by bylo možné podat odvolání vedleším intervenientem, je usnesení o nepřiznání osvobození od soudních poplatků. Tímto usnesením by opět bylo zasaženo do práv hlavní strany,

nikoliv vedlejšího účastníka, který si kromě toho hradí své náklady sám, včetně soudních poplatků. Nejde ani o ochranu práv vedlejšího intervenienta. Konečně intervence k tomu, aby soud přiznal hlavní straně osvobození od soudních poplatků, je vedena morální podporou účastníka; nést poplatkovou povinnost by mohl pomoci vedlejší intervenient např. tím, že hlavní straně půjčí peníze, což je praktičtější a rychlejší, než vést o této povinnosti odvolací řízení.

5.1.5 Usnesení o zamítnutí žádosti o ustanovení zástupce pro řízení podle § 30, o. s. ř.

Podobným usnesením, jaké bylo zmíněno v předchozím odstavci, je usnesení o zamítnutí žádosti o ustanovení zástupce pro řízení. I v tomto případě by odvolání vedlejšího intervenienta nebylo subjektivně přípustné, neboť žádost o ustanovení zástupce je úkon, který se váže přímo na osobu účastníka.

6 Závěr

Tento příspěvek se zabýval opravnými prostředky, které má vedlejší intervenient k dispozici v civilním procesním řízení. Je bez pochyb, že mu přísluší podat odvolání ve věci samé, což potvrzuje nejen současné znění občanského soudního řádu, ale také toto právo nacházíme také ve srovnávaném rakouském civilním procesním řádu. Ve vztahu k dovolání vyplynulo, že vedlejší intervenient k jeho podání není oprávněn na základě argumentu o mlčení zákona, aniž by se zohlednily jiné možnosti výkladu této mezery v zákonu. Řešení této otázky do budoucna bude spočívat v tom, zda dovolání bude řádným nebo mimořádným opravným prostředkem. S podáváním opravných prostředků, stejně jako jiných procesních úkonů, pak souvisí dělení vedlejší intervence na pravidelnou a výjimečnou. Věcný záměr k civilnímu procesnímu řádu s tím počítá a jak jsme si ukázali, toto odlišování hraje v oprávnění podávat opravné prostředky zásadní roli. Nicméně občanský soudní řád obsahuje pouze úpravu pravidelné vedlejší intervence, z toho také plyne provedené posouzení možnosti podat odvolání do vybraných procesních usnesení. Závěrem lze zhodnotit, že vedlejší intervenient má mít možnost podávat opravné prostředky, za stanovených podmínek, neboť jeho účast má vést k vítězství hlavní strany ve sporu, a to všemi dostupnými (procesními) prostředky.

Literatura

- BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL a Michal MAZANEC. *Občanský soudní řád. Komentář*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. VII–XXV. ISBN 80-7-179-338-8.
- COUFALÍK, Petr. Soudcovské dotváření procesního práva. In: VEČEŘA, Miloš, Jan HURDÍK, Martin HAPLA a kol. *Nové trendy v soudcovské tvorbě práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, 343 s., s. 254–290. ISBN 978-80-210-8074-4.
- DRÁPAL, Ljubomír. § 240. In: BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL a Michal MAZANEC. *Občanský soudní řád. Komentář*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 994–997. ISBN 80-7179-338-8.
- DRÁPAL, Ljubomír. § 93. In: BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL a Michal MAZANEC. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1996, s. 188–191. ISBN 80-7179-040-0.
- DVOŘÁK, Bohumil. § 93. In: LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250 I). Řízení sporné. Praktický komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 389–393. ISBN 978-80-7478-986-1.
- HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. II. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 442 s. ISBN 978-80-7357-540-3.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézáni práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, 276 s. ISBN 978-80-7400-382-0.
- PULKRÁBEK, Zdeněk. K problému otevřenosti (psaného) práva a možnostem jeho dotváření. *Právník*, 2000, roč. 89, č. 11, s. 1025–1047. ISSN 0231-6625.
- BAJÁNKOVÁ, Jana a Katarína GEŠKOVÁ. § 425. In: ŠTEVČEK, Marek, Svetlana FICOVÁ, Jana BARICOVÁ, Soňa MESIARKINOVÁ, Jana BAJÁNKOVÁ, Marek TOMAŠOVIČ a kol. *Civilní sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1393–1394. ISBN 978-80-7400629-6.
- TOMAŠOVIČ, Marek. § 84. In: ŠTEVČEK, Marek, Svetlana FICOVÁ, Jana BARICOVÁ, Soňa MESIARKINOVÁ, Jana BAJÁNKOVÁ, Marek TOMAŠOVIČ a kol. *Civilní sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 279–281. ISBN 978-80-7400629-6.

FASCHING, Hans W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozeßrechts*. 2. vyd. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1990, 1232 s. ISBN 3-214-04697-7.

RECHBERGER, Walter H. a Daphne-Ariane SIMOTTA. *Grundriss des österreichischen Zivilprozessrechts. Erkenntnisverfahren*. 7. vyd. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2004, s. 164–171. ISBN 978-3-214-15747-0.

SCHNEIDER, Birgit. § 20. In: FASHING, Hans a Andreas KONECNY. *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen*. Wien: Manz Verlag, 2015, s. 465–475. ISBN 978-3-214-15761-6.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 12. 2017, sp. zn. II. ÚS 375/17.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. II. ÚS 29/16.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 1257/14.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 5. 2007, sp. zn. IV. ÚS 615/07.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 7. 2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 12. 2004, sp. zn. I. ÚS 553/03.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2015, sp. zn. 30 Cdo 1711/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 05. 12. 2016, sp. zn. 29 Cdo 3503/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2016, sp. zn. 29 Cdo 61/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2016, sp. zn. 30 Cdo 4320/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 30 Cdo 4218/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3960/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2015, sp. zn. 26 Cdo 4830/2014, zn. 26 Cdo 4831/2014, sp. zn. 26 Cdo 4832/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2015, sp. zn. 30 Cdo 113/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 25 Cdo 644/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 9. 2011, sp. zn. 21 Cdo 1269/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2011, sp. zn. 28 Cdo 3097/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 7. 2009, sp. zn. 28 Cdo 3412/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 1775/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2003, sp. zn. 25 Cdo 162/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 05. 2001, sp. zn. 29 Odo 232/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 03. 1999, sp. zn. 2 Odo 176/97.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. 11. 2012, sp. zn. 4 Cmo 386/2012.

Věcný záměr civilního řádu soudního. In: *Justice.cz* [online]. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/#hlava-iii-stiznost>

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok.

Gesetz Nr. 113/1895 vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten, Zivilprozessordnung (Zivilprozessordnung – ZPO). In: *Das Rechtssystem des Bundes (RS)* [on-line]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001699>

Kontakt – e-mail

petra1.lavicka@nsoud.cz

Stážnosť jako opravný prostředek

Martin Orviský, Martin Petko

Katedra obchodného a hospodárskeho práva, Univerzita Mateja
Bela v Banskej Bystrici, Banská Bystrica, Slovenská republika

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá komparáciou stážnosti ako riadneho opravného prostriedku podľa návrhu vecného zámeru nového civilného řádu soudního v ČR s právnou úpravou stážnosti podľa Civilného sporového poriadku podľa práva SR, ktorá však v rámci Civilného sporového poriadku v SR nie je zaradená medzi opravné prostriedky, ale je zaradená medzi prostriedky procesnej obrany. Príspevok porovnáva stážnosť podľa Civilného sporového poriadku v SR a vecného návrhu nového civilného řádu soudního v ČR najmä z hľadiska rozhodnutí proti ktorým je stážnosť prípustná, lehotou do kedy stážnosť možno podať a v rámci vecného návrhu civilného řádu soudního potom príspevok venuje osobitnú pozornosť možnosti zrušiť uznesenie v rámci autoremedúry súdom, ktorý toto rozhodnutie vydal a túto možnosť porovnáva s autoremedúrou v Civilnom sporovom poriadku, ktorá je však vzhľadom na zaradenie stážnosti v právnom poriadku SR ako procesnej obrany prípustná v odvolacom konaní, nie pri stážnosti. Príspevok na záver zhodnocuje, či je zaradenie stážnosti ako prostriedky procesnej obrany v Civilnom sporovom poriadku správne alebo by malo ísť podobne ako vo vecnom návrhu civilného řádu soudního v ČR o opravný prostriedok.

Klíčová slova

Opravné prostriedky; stážnosť; uznesenie.

1 Úvod

Vo vecnom zámere civilného soudního řádu v ČR sa v prípade opravných prostriedkov uvádza, že právna úprava opravných prostriedkov sa musí usilovať o nájdenie optimálne rovnováhy medzi výhodami a nevýhodami,

ktoré sú s možnosťou prieskumu súdnych rozhodnutí spojené, pričom podoba systému opravných prostriedkov nemôže byť iná než kompromisná. S úvahami o počte opravných prostriedkov sa vytvára i koncepcia dvojínštancného a koncepcia trojínštancného konania.⁴¹ Čím viac opravných prostriedkov, tým rastie aj pravdepodobnosť odhalenia prípadných väd, ale zároveň tiež dĺžka a náklady súdneho konania. Na druhej strane však prílišné obmedzenie súdneho prieskumu môže viesť k nesprávnemu rozhodovaniu, pričom by sa zákonodarca mal oboch týchto situácií vyvarovať.⁴² Vecný zámer Civilného súdneho rádu v ČR sa pritom z hľadiska opravných prostriedkov vracia k právnej úprave opravných prostriedkov v zákone č. 113/1895 ř. z. o súdnom konaní v občianskych sporoch právnych (civilný poriadok súdny) účinnom do 31. 12. 1947 (*ďalej v texte aj „CPS“*), ktorý pripravil Franz Klein a ktorý rovnako ako vecný zámer nového civilného rádu súdneho poznal tri riadne opravné prostriedky proti rozhodnutiam súdu, a to odvolanie, dovolanie a sťažnosť. Aj v SR bol zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (*ďalej v texte aj „CSP“*) inšpirovaný práve civilným poriadkom súdnym avšak z hľadiska opravných prostriedkov, CSP medzi riadne opravné prostriedky zaraďuje len odvolanie, pričom dovolanie zostalo v právnom poriadku SR naďalej mimoriadnym opravným prostriedkom. Je potrebné uviesť, že CSP pozná aj inštitút sťažnosti. Sťažnosť však v CSP nie je zaradená z hľadiska systematiky zákona medzi opravné prostriedky, ktoré sú upravené v § 355 a nasl. CSP, ale je zaradená v druhej časti piatej hlavy CSP medzi súdne rozhodnutia, a to ako druhý oddiel právnej úpravy za ustanovenia o uznesení. Števec a Baricová vzhľadom na toto zaradenie sťažnosti do časti medzi rozhodnutia súdu uvádzajú, že v prípade sťažnosti podľa CSP „*ide o inštitút základného konania v prvej inštancii a preto z hľadiska systematického výkladu inštitútu sťažnosti to zároveň znamená, že jeho umiestnenie v systematike a štruktúre CSP umožňuje spoľahlivo ustáliť záver, že nejde o opravný prostriedok. Opravné prostriedky normuje CSP vo svojej štvrtej časti, pričom možno konštatovať, že civilné právo procesné v SR operuje s tzv. numerus clausus, čo do počtu opravných prostriedkov, teda výpočet opravných prostriedkov upravených v štvrtej časti CSP je uzavretým taxatívnym*

⁴¹ ŠEVCOVÁ, K. *Žaloba na obnovu konania v občianskom súdnom konaní*, Bratislava: C. H. Beck, 2017, s. 8.

⁴² Pozri vecný zámer k Civilnému rádu súdnému. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/>

*výpočtom, ktorý nemožno analogicky rozširovať.*⁴³ Ako vyplýva z uvedeného česká a slovenská právna úprava sa v oblasti civilného práva procesného a najmä v oblasti opravných prostriedkov v prípade, ak dôjde k prijatiu nového civilného procesného predpisu na základe zverejneného vecného zámeru v ČR, začne značne odlišovať, a to napriek existencii spoločného štátu v minulosti ako aj napriek skutočnosti, že ako CSP tak aj vecný zámer civilného rádu soudního v oblasti opravných prostriedkov vychádzajú z CPS pripraveného Francom Kleinom. Účelom tohto príspevku preto bude porovnať právnu úpravu sťažnosti v CSP s navrhovanou právnou úpravou sťažnosti vo vecnom zámere civilného soudního rádu, poukázať na problematické otázky týkajúce sa sťažnosti v právnom poriadku SR a zamyslieť sa nad otázkou či napriek nezariadeniu sťažnosti v rámci systematiky CSP medzi opravné prostriedky, táto predstavuje opravný prostriedok alebo nie.

2 Sťažnosť podľa vecného zámeru civilného soudního rádu a jej porovnanie s odvolaním proti uzneseniu podľa CSP

Ako už bolo uvedené vecný zámer nového procesného predpisu v ČR počíta s inštitútom sťažnosti, ktorá však má byť na rozdiel od súčasnej právnej úpravy v SR jediným opravným prostriedkom proti uzneseniam – procesným rozhodnutiam – prvostupňového a druhostupňového súdu. V tejto súvislosti je možné poukázať na skutočnosť, že sťažnosťou bude môcť byť napadnuté aj rozhodnutie, na ktorom výslovne nebude uvedené, že ide o uznesenie, ale sťažnosť bude opravným prostriedkom aj voči výrokom rozsudku, ktorým sa nerozhoduje vo veci samej, ale jeden z jeho výrokov bude mať povahu uznesenia ako je napr. výrok o náhrade trov konania, čo výslovne uvádza aj vecný zámer. Pokiaľ sa však odvolaním napadne výrok rozsudku vo veci samej a zároveň sa napadne aj výrok o trovách, nebudú prebiehať dve samostatné opravné konania, ale prieskum výroku o náhrade trov konania bude predstavovať časť odvolacieho konania. Naproti tomu v právnej úprave CSP, je riadnym opravným prostriedkom proti uzneseniu vydaným sudcom naďalej odvolanie. V právnom poriadku SR však stojí za zmienku napadnutie výroku rozsudku, ktorým sa rozhoduje o trovách, nakoľko od účinnosti CSP je rozhodovanie súdu o trovách

⁴³ BARICOVÁ, J. a M. ŠTEVČEK. Sťažnosť. In: ŠTEVČEK, M., S. FICOVÁ a J. BARICOVÁ. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s.

konania v SR značne špecifické. Právna úprava rozhodovania o trovách konania je v SR zakotvená v § 262 ods. 1 a 2 CSP, podľa ktorých (1) „*O nároku na náhradu trov konania rozhodne aj bez návrhu súd v rozhodnutí, ktorým sa konanie končí.*“ (2) „*O výške náhrady trov konania rozhodne súd prvej inštalácie po právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa konanie končí, samostatným uznesením, ktoré vydá súdny úradník.*“ Rozhodovanie o náhrade trov konania, ktoré má povahu uznesenia tak prebieha v dvoch krokoch, a to tak, že v rozsudku vo veci samej musí súd formulovať výrok o tom, že jedna zo strán sporu má voči druhej strane sporu nárok na náhradu trov konania – v tomto prípade ide o výrok rozsudku, ktorý má povahu uznesenia, voči ktorému je ako opravný prostriedok prípustné odvolanie – a v druhom kroku o samotnej výške náhrady trov konania rozhodne prvostupňový súd samostatným rozhodnutím – uznesením, ktoré vydá súdny úradník – v tomto prípade však ide o osobitné uznesenie, ktoré sa napáda podľa CSP sťažnosťou, ktorú však rozoberieme v ďalšej časti tohto príspevku.⁴⁴

Sťažnosť má byť podľa vecného zámeru zásadne devolutívnym opravným prostriedkom, o ktorom rozhoduje nadriadený súd, ale na rozdiel od odvolania sa u sťažnosti bude pripúšťať situácia, za ktorej môže tomuto opravnému prostriedku vyhovieť aj samostatný súd, ktorého uznesenie je napadnuté. Ďalší podstatný rozdiel oproti odvolaniu spočíva v tom, že sťažnosťou sa zásadne neodkladá vykonateľnosť napadnutého uznesenia, ale len jeho právoplatnosť. A nakoniec konanie o sťažnosti oproti odvolaniu nepredpokladá nariadenie ústneho pojednávania.⁴⁵ Sťažnosť má byť teda opravným prostriedkom proti uzneseniu pokiaľ ju zákon nevyklučuje alebo neobmedzuje.

⁴⁴ V súčasnosti je v praxi často už samotný výrok rozsudku o trovách konania prvostupňovými súdmi zle naformulovaný, keď znie, že jedna zo strán sporu má nárok na náhradu trov konania v určitej percentuálnej výške. Najvyšší súd SR v Uznesení zo dňa 23. 03. 2017 sp. zn. 6 Cdo 222/2016 v súvislosti s výrokom o náhrade trov konania z hľadiska jeho formulácie preto uviedol, že „*Výrok o nároku na náhradu trov konania musí byť formulovaný tak, že v ňom musí byť uvedené nielen kto a komu má zaplatiť náhradu trov konania ale musí v ňom byť uvedená aj formulácia, že o výške tejto náhrady bude rozhodnuté súdom prvej inštalácie samostatným uznesením. Len takouto formuláciou výroku o náhrade trov konania bude splnená požiadavka zákona, aby rozhodnutie súdu o nároku na náhradu trov konania v spojení s rozhodnutím o výške tejto náhrady bolo vykonateľné, teda aby bolo spôsobilým exekučným titulom pre prípadné vynútenie ním uložených povinností.*“ Preto pokiaľ by súd v rozsudku nenaformuloval výrok o trovách podľa uvedeného záveru Najvyššieho súdu, je potrebné aby strana sporu podala voči výroku rozsudku o trovách konania odvolanie, nie sťažnosť proti uzneseniu vydanému súdnym úradníkom o výške trov konania.

⁴⁵ Pozri vecný zámer k Civilnému rádu súdny. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/>

Už prof. Emil Ott uvádza, že v konaní vybudovanom na zásade ústnosti nemožno pripustiť rekurz/sťažnosť proti každému uzneseniu, nakoľko by sa tým stále prerušovalo súdne konanie a celé prejednanie veci by bolo chaotické, v dôsledku čoho, keď by so sťažnosťou voči uzneseniu musel prvostupňový súd predkladať vyššiemu súdu celý súdny spis, by sa mohlo neprimerane predĺžiť celé konanie pred súdom.⁴⁶ Vecný zámer podľa nášho názoru z obdobného dôvodu delí uznesenia súdu do niekoľkých skupín, a to (I) uznesenia, ktoré je možné sťažnosťou napadnúť samostatne, kam sa zaraďujú všetky uznesenia, ktorými sa konanie končí; (II) uznesenia proti ktorým nie je prípustná samostatná sťažnosť, ale možno ich napadnúť so sťažnosťou proti najbližšiemu samostatne napadanuteľnému rozhodnutiu alebo spolu s odvolaním voči rozsudku vo veci samej a (III) uznesenia, ktoré nie sú sťažnosťou napadnuteľné vôbec.⁴⁷ Aj podľa CPS sa uznesenia delili do obdobných kategórií, avšak Ott v tejto súvislosti zdôrazňuje, že podľa CPS sa do týchto kategórií uznesenia (či ich možno napadnúť sťažnosťou) delili nie podľa ich povahy, ale podľa vplyvu aký mali na výsledok sporu a na práva strán sporu (vecný zámer českého civilného rádu soudního toto delenie uznesení podľa Otta výslovne nezmieňuje, avšak vzhľadom na delenie uznesení do obdobných kategórií toto nie je v rozpore s Ottovým názorom). Z tohto dôvodu Ott rovnako delí uznesenia, ktoré možno napadnúť sťažnosťou na (I) uznesenia, ktoré nemožno napadnúť sťažnosťou z dôvodu, že sú čo do riadenia konania a ich vplyvu na konanie minimálne alebo prípravné, teda v naznačenom ohľade bezvýznamné; (II) uznesenia, ktoré samy o sebe sa nejavia, že majú vplyv na konanie, avšak výsledkom, ktorý pripúšťajú alebo odopierajú procesné opatrenie, je možné tieto uznesenia napadnúť spoločne s neskorším rozhodnutím (pri takýchto rozhodnutiach podľa CPS sa sťažnosť ihneď nepripúšťala, ale bola zákonom zachovaná až do rozhodnutia, pri ktorom sa účinok prvého vydaného uznesenia prejaví, bez toho aby bolo potrebné prejavu strany o vyhradení si sťažnosti); a (III) uznesenia dotýkajúce sa priamo práv strán alebo uznesenia, ktoré majú veľký význam pre priebeh konania, ktoré musia byť ihneď preskúmané.⁴⁸

⁴⁶ OTT, E. *Soustaví úvod ve studium nového řízení soudního III*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 109.

⁴⁷ Pozri vecný zámer k Civilnému rádu soudnímu. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/>

⁴⁸ OTT, E. *Soustaví úvod ve studium nového řízení soudního III*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 109–114.

Podľa vecného zámeru má byť sťažnosť prípustná proti každému uzneseniu, ak ju zákon nevylučuje alebo neobmedzuje, pričom podľa vecného zámeru tento podobne ako CPS pripúšťa sťažnosť aj voči uzneseniam odvolacieho súdu. Z hľadiska opravných prostriedkov proti uzneseniu ide oproti právnej úprave v CSP o výraznú zmenu, kedy CSP v prípade odvolania voči uzneseniu podľa § 357 CSP odvolanie pripúšťa len voči uzneseniam, ktoré sú v tomto ustanovení vymenované. Zároveň je odvolaním možné napadnúť len uznesenia súdu prvej inštancie. Ficová v tejto súvislosti uvádza, že proti uzneseniu ako forme súdneho rozhodnutia odvolanie vo svojej podstate nie je prípustné. Pripúšťa sa len v tých prípadoch, ktoré sú v zákone taxatívne vypočítané. Takéto obmedzenie je podľa dôvodovej správy k CSP umožnené zavedením inštitútu sťažnosti, ktorá sa považuje za systémové opatrenie na odbremenenie odvolacích súdov. Sťažnosť sa podľa CSP pripúšťa proti uzneseniu vydanému súdnym úradníkom, preto pri taxatívnom výpočte uznesení proti ktorým je prípustné odvolanie, musí byť splnená podmienka, že ide o uznesenie, ktoré bolo vydané sudcom.⁴⁹ Ficová ďalej uvádza, že doslovný výklad § 357 CSP vedie k záveru, že proti inému uzneseniu odvolanie nie je prípustné. Výklad § 357 CSP však nie je možno podľa Ficovej robiť izolovane, ale vo vzájomnej súvislosti s § 389 ods. 2 CSP, podľa ktorého „*Ak sú dané odvolacie dôvody podľa § 365 ods. 2, odvolací súd zruší odvolaním napadnuté rozhodnutie vo veci samej a zároveň zruší aj právoplatné uznesenie, ktoré rozhodnutiu vo veci samej predchádzalo.*“ V zmysle § 357 je možné podať odvolanie proti uzneseniu súdu prvého stupňa, teda podľa Ficovej aj proti uzneseniu, ktoré nie je taxatívne vypočítané v § 357 CSP. Rozdiel je len v tom, kedy bude súd o odvolaní voči uzneseniu rozhodovať. Ak je podané odvolanie proti uzneseniu proti ktorému je prípustné podľa § 357 CSP, musí o ňom súd rozhodnúť hneď a nesmie pokračovať v konaní. Naproti tomu, ak je odvolanie prípustné proti uzneseniu, ktoré nie je vymenované v § 357 CSP. Nebude o ňom odvolací súd rozhodovať hneď, ale rozhodnutie o ňom sa odkladá až do času, kým sa nebude rozhodovať o odvolaní voči rozhodnutiu vo veci samej. Pokiaľ však nebude podané odvolanie vo veci samej, nie je možné toto uznesenie napadnúť samostatne alebo v spojení s napadaním iného rozhodnutia, ktoré je možné

⁴⁹ Pozri FICOVÁ, S. In: ŠTEVČEK, M., S. FICOVÁ a J. BARICOVÁ. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1195.

odvolaním napadnúť. Z hľadiska spôsobu rozhodnutia môže odvolací súd takéto uznesenie, ktoré nie je výslovene uvedené v § 357 CSP, len zrušiť, ak zruší odvolaním napadnuté rozhodnutie vo veci samej, čo vyplýva z § 389 ods. 2 CSP.⁵⁰ Z uvedeného vyplýva, že CSP vo svojej podstate rozlišuje z hľadiska procesných rozhodnutí súdu a opravných prostriedkov, ktoré sú proti nim prípustné, jednak uznesenia vydané sudcom a jednak uznesenia vydané súdnym úradníkom. Uznesenia vydané sudcom potom CSP rozlišuje na uznesenia, voči ktorým je odvolanie prípustné (ktoré sú taxatívne vymenované v § 357 CSP), a uznesenia, ktoré môžu byť napadnuté odvolaním až v prípade, ak sa odvolaním napadne aj rozhodnutie vo veci samej a uznesenia sudcu, voči ktorým odvolanie nie je vôbec prípustné. Teda v prípade uznesení sudcu a možnosti ich napadnutia opravným prostriedkom, ide o obdobné delenie ako sa uvádza vo vecnom zámere v ČR, avšak je nutné k nemu dospieť až zložitým výkladom ustanovení CSP o odvolaní. Zároveň je problematické identifikovať uznesenia, ktoré nemôžu byť odvolaním napadnuté vôbec a uznesenia, ktoré je možné napadnúť spolu s rozhodnutím vo veci samej. V prípade uznesení vydaných súdnym úradníkom, tieto je podľa CSP možné napadnúť sťažnosťou, ktorú rozoberieme v ďalšej časti tohto príspevku.

Špecifikom sťažnosti má byť podľa vecného zámeru na rozdiel od odvolania podľa pôvodného procesného predpisu pripustenie situácie, za ktorej môže sťažnosti (teda riadnemu opravnému prostriedku) vyhovieť aj sám súd, ktorý napadnuté rozhodnutie vydal, teda ide o zavedenie princípu autoremedúry. Súd, ktorého uznesenie bolo sťažnosťou napadnuté bude mať podľa vecného zámeru možnosť sťažnosti vyhovieť sám, ak pôjde o uznesenie, (A) ktoré sa týka len sťažovateľa a z ktorého nenadobudla doposiaľ práva iná osoba než sťažovateľ alebo ak s tým takáto osoba súhlasí; (B) o povinnosti zaplatiť súdny poplatok; (C) ktorým bolo uložené poriadkové opatrenia; (D) o odmietnutí žaloby alebo o odmietnutí opravného prostriedku pre zmeškanie.⁵¹ Autoremedúra je prípustná aj podľa CSP, avšak len v prípade odvolania voči uzneseniu, keď podľa § 376 CSP: „*Ak bolo podané odvolanie proti uzneseniu, súd prvej inštalácie môže uznesenie zrušiť, ak odvolaniu v celom*

⁵⁰ Pozri FICOVÁ, S. In: ŠTEVČEK, M., S. FICOVÁ a J. BARICOVÁ. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1195.

⁵¹ Pozri vecný zámer k Civilnému rádu soudnímu. Dostupné z: <https://crs.justice.cz/>

rozsahu vyhovíe a z uznesenia nenadobudla doposiaľ práva iná osoba.“ Teda autoremedúra podľa CSP je možná len v prípade, ak ide o uznesenie voči ktorému je prípustné odvolanie, ak prvostupňový súd v celom rozsahu vyhovíe odvolaniu a z uznesenia nenadobudla doposiaľ práva iná osoba, čo je obdobná možnosť ako jedna z možností na základe ktorej umožňuje autoremedúru aplikovať vecný zámer v ČR v prípade sťažnosti. Právny poriadok SR však autoremedúru nepripúšťa v prípade sťažnosti proti uzneseniu vydanému súdnym úradníkom napr. o výške trov konania, čo podľa nášho názoru mohlo značne prispieť k skráteniu dĺžky súdneho konania, ktorá sa za účinnosti CSP v SR predĺžila. Čo sa týka podstatných zmien vo vecnom zámere oproti súčasnej českej právnej úprave, vecný zámer uávdza, že v nepatrných veciach má byť sťažnosť prípustná len proti uzneseniu súdu prvého stupňa o odmietnutí žaloby, odvolaní alebo dovolaní, o prerušení konania alebo proti uzneseniu nevyhovujúcemu návrhu na pokračovanie v konaní.

3 Sťažnosť podľa Civilného sporového poriadku

CSP zaviedol do slovenského procesného práva opätovne inštitút sťažnosti. Nová právna úprava sťažnosti je podľa autorov CSP veľkým kompromisom. Pôvodne mala byť sťažnosť zaradená systematicky k odvolaniu medzi riadne opravné prostriedky ako riadny opravný prostriedok proti uzneseniu, ale nie voči každému uzneseniu ale len voči uzneseniu vydanému súdnym úradníkom. Z hľadiska systematiky CSP sa však subkomisia pre opravné prostriedky pomerne vyhradene vyjadrila voči zmene systému dovtedajších opravných prostriedkov a sťažnosť ako opravný prostriedok odmietla.⁵² Po viacerých diskusiách však bolo nakoniec prijaté kompromisné riešenie, a to zaradenie sťažnosti ako efektívneho prostriedku procesnej nápravy voči definovaným uzneseniam a preto v paragrafovom znení napokon sťažnosť nebola zaradená medzi opravné prostriedky ale do piatej hlavy druhej časti k CSP k súdnym rozhodnutiam. Nezaradenie sťažnosti k opravným prostriedkom bolo potom zo strany subkomisie pre opravné prostriedky odôvodnené najmä tým, že tento aj podľa komentára k CSP „opravný inštitút“ nemá devolutívny účinok a rozhoduje o ňom súd toho istého stupňa. Ďalším dôvodom pre nezaradenie sťažnosti medzi opravné

⁵² Pozri zápisnica z plenárneho zasadnutia rekodifikačnej komisie (pre civilný proces) zo dňa 02. 04. 2014.

prostriedky bola tiež skutočnosť, že nie je prípustná proti všetkým uzneseniam ale len proti uzneseniam vydaným súdnym úradníkom.⁵³ Baricová a Števček vzhľadom na tieto skutočnosti uvádzajú ako už bolo uvedené v úvode, že v prípade sťažnosti ide o osobitný prostriedok procesnej obrany voči uzneseniam vydaným vyšším súdnym úradníkom (podľa § 239 ods. 1 CSP: „*Proti uzneseniu súdu prvej inštalácie vydanému súdnym úradníkom, ktoré treba doručiť, je prípustná sťažnosť*“). Charakter sťažnosti podľa nich možno pripodobniť k inštitútu námietok podľa § 50 zákona č. 233/1995 Z. z. Exekučný poriadok v znení účinnom do 31. 03. 2017, prípadne k inštitútu odporu proti platobnému rozkazu, kde doktrína konštatne vníma charakter týchto inštitútov ako inštitútov procesnej obrany strany sporu v konaní. Zároveň však treba zdôrazniť, že sťažnosť nemožno považovať za prostriedok procesnej obrany v zmysle § 149 až § 154 CSP, ktoré majú celkom iný charakter a účel.⁵⁴

Napriek tomuto právneho názoru Števčeka a Baricovej, podľa ktorého sťažnosť podľa CSP nepredstavuje jeden z opravných prostriedkov, je možné v niekoľkých rozhodnutiach odvolacích súdov nájsť aj opačný právny názor. V tejto súvislosti napr. Krajský súd Banská Bystrica v jednom zo svojich rozhodnutí uvádza: „*Pokiaľ ide o rozhodnutie, voči ktorému ustanovenie § 355 ods. 2 v spojení s ustanovením § 357 CSP, resp. § 59 až 60 a § 382 ods. 2 CMP odvolanie nepripúšťa, a nie je voči nemu prípustná ani sťažnosť, ako osobitný opravný prostriedok voči uzneseniu vydanému súdnym úradníkom, je nutné mať za to, že bolo podané odvolanie smerujúce voči rozhodnutiu, voči ktorému opravný prostriedok prípustný nie je. Funkčnú príslušnosť rozhodovať si odvolací súd nemôže vyvodiť ani z intertemporálneho ustanovenia § 470 ods. 4 CSP, nakoľko odvolacie konanie začalo po 01. júli 2016. Pre úplnosť odvolací súd poznamenáva, že v danom prípade nemožno eventuálne použiť ani ustanovenie § 376 CSP, umožňujúce súdu prvej inštalácie rozhodnúť o odvolaní smerujúcom voči uzneseniu autoremediúrou a to pre neprípustnosť odvolania v danej veci.*“⁵⁵ A rovnako aj Ústavný súd SR v prípade sťažnosti podľa CSP v jednom zo svojich nálezov uviedol: *Ústavný súd sa so závermi napadnutého uznesenia okresného súdu, podľa ktorých v danej veci argumentácia sťažovateľa*

⁵³ BARICOVÁ, J. a M. ŠTEVČEK. Sťažnosť. In: ŠTEVČEK, M., S. FICOVÁ a J. BARICOVÁ. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 869–870.

⁵⁴ Ibid., s. 871.

⁵⁵ Pozri Uznesenie Krajského súdu Banská Bystrica zo dňa 10. 10. 2016 sp. zn. 3 CoE/147/2016 bod 11. alebo Uznesenie Krajského súdu Banská Bystrica zo dňa 10. 10. 2016 sp. zn. 14 CoP/63/2016 bod 10.

*neobstojí, nestotožňuje, a to preto, že okresný súd pri rozhodovaní o sťažnosti – riadnom opravnom prostriedku sťažovateľa proti uzneseniu vydanému súdnou úradníčkou, dospel k ústavne/ zákonne absurdnému záveru, ktorý má za následok porušenie sťažovateľovho práva na súdnu ochranu...*⁵⁶ Napriek tomu, že tieto rozhodnutia výslovne zaraďujú sťažnosť medzi opravné prostriedky, ani jedno z týchto rozhodnutí tento názor nešpecifikuje a neuvádza dôvody prečo by sa mala sťažnosť považovať za opravný prostriedok. Teda v právnom poriadku SR naďalej pretrvávajú rozdielne názory pri pohľade na sťažnosť, kedy aj Ústavný súd SR sa priklonil k záveru, že sťažnosť predstavuje riadny opravný prostriedok, i keď ako už bolo uvedené tento svoj názor prečo sťažnosť predstavuje jeden z riadnych opravných prostriedkov neodôvodnil.

V súvislosti so sťažnosťou podľa CSP je však potrebné poukázať na niekoľko ustanovení CSP o sťažnosti, kedy podľa § 239 ods. 2 CSP: „*Sťažnosť len proti dôvodom uznesenia nie je prípustná.*“; podľa § 240 CSP: „*Sťažnosť môže podať ten, v koho neprospech bolo uznesenie vydané.*“; podľa § 247 CSP: „*Ak podá ten, kto je na to oprávnený, včas sťažnosť, nenadobúda uznesenie právoplatnosť.*“ (stanovenie suspenzívneho účinku sťažnosti); podľa § 249 CSP: „*Súd prvej inštancie rozhodne o sťažnosti uznesením spravidla bez nariadenia pojednávania.*“ Všetky tieto ustanovenie naznačujú prvotný zámer zákonodarcu zakotviť sťažnosť ako riadny opravný prostriedok a podľa nášho názoru aj v súčasnosti uprednostňujú záver, že sťažnosť predstavuje opravný prostriedok proti vymedzeným uzneseniam a že nejde len o prostriedok procesnej nápravy/obrany. Pokiaľ aj zoberieme do úvahy argumenty, že sťažnosť podľa CSP je možné prirovnať k prostriedkom procesnej obrany ako je napr. odpor voči platobnému rozkazu alebo námietky v exekučnom konaní v prípade odporu voči platobnému rozkazu, súd po podaní odporu platobný rozkaz nepreskúma z hľadiska jeho správnosti, ale po podaní odôvodneného odporu platobný rozkaz automaticky zruší a pokračuje v konaní, ktorého výsledkom je rozhodnutie súdu vo veci samej, ktoré je možné napadnúť opravným prostriedkom. Naproti tomu v prípade sťažnosti, i keď o sťažnosti rozhoduje ten istý súd (sudca namiesto súdneho úradníka, ktorý uznesenie vydal), tento preskúma uznesenie z hľadiska jeho správnosti a nepokračuje ďalej v konaní, ktorého výsledkom by bolo rozhodnutie súdu. Sudca v tomto

⁵⁶ Pozri Nález Ústavného súdu SR zo dňa 31. 01. 2018 sp. zn. I. ÚS 629/2017 bod 42.

prípade preskúma správnosť uznesenia vydaného súdnym úradníkom a toto buď potvrdí alebo zmení, pričom tieto závery je možné rovnako vzťahovať aj v prípade porovnania sťažnosti a inštitútu námietok v exekúcii. Vzhľadom na uvedené máme za to, že sťažnosť podľa CSP nemožno zaradiť medzi obdobné prostriedky procesnej obrany ako je odpor voči platobnému rozkazu alebo námietky v exekučnom konaní, ale túto vzhľadom na preskúmanie uznesenia z hľadiska jeho správnosti je potrebné zaradiť medzi opravné prostriedky. Tento záver navyše podporuje aj historický výklad, kedy sťažnosť už v minulosti počas trvania Československej republiky platila aj v právnom poriadok SR od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964, keď ju upravoval zákon č. 142/1950 Sb. o konaní v občianskych právnych veciach (občiansky súdny poriadok), ako opravný prostriedok voči uzneseniam.⁵⁷ Rovnako aj z hľadiska uznesení, ktoré môžu byť sťažnosťou napadnuté – uznesenia súdneho úradníka, napriek tomu, že ide o uznesenia vydané súdnym úradníkom, stále predstavujú rozhodnutie súdu ako takého, ktoré by malo byť možné preskúmať z hľadiska správnosti opravným prostriedkom. Z týchto dôvodov sa preto prikláňame k záveru, že aj v prípade sťažnosti podľa CSP ide o opravný prostriedok, nie o špecifický prostriedok procesnej obrany.

4 Záver

Pokiaľ dôjde k prijatiu nového civilného súdneho poriadku podľa vecného zámeru, príde v ČR k podstatnej zmene civilného konania. Z hľadiska opravných prostriedkov považujeme zavedenie sťažnosti ako opravného prostriedku proti uzneseniu za rozumný krok. Navyše vzhľadom na navrhovanú právnu úpravu je možné čerpať aj z literatúry a judikatúry k CPS, ktorá bola dostatočne rozpracovaná. Navrhovaná úprava sťažnosti podľa vecného zámeru prináša výrazné zmeny, na ktoré si zrejme budú musieť súdy zvyknúť, ale na druhej strane je stanovená jasne a dáva súdom jasné pokyny ako vykladať ustanovenia o sťažnosti. Oproti tomu aj v právnom poriadku SR došlo prostredníctvom CSP k zavedeniu inštitútu sťažnosti, ktorý mal byť aj podľa CSP pôvodne opravným prostriedkom proti uzneseniu ako procesnému rozhodnutiu súdu. Od tohto zámeru však bolo upustené, ale napriek tomu sa právna úprava sťažnosti dostala do znenia CSP,

⁵⁷ Pozri § 190 až § 196 zákona č. 142/1950 Sb. o konaní v občianskych právnych veciach (občiansky súdny poriadok) v znení účinnom do 31. 3. 1964.

keď bola zaradená do inej časti, nie medzi opravné prostriedky, i keď ako sme odvôvodnili vyššie, podľa nášho názoru sťažnosť predstavuje opravný prostriedok proti uzneseniu vydanému súdnym úradníkom. Čo však považujeme za veľký nedostatok právnej úpravy sťažnosti a odvolania voči uzneseniu podľa CSP oproti navrhovanému vecnému zámeru je skutočnosť, že viaceré ustanovenia ponúkajú rôzny výklad (ako už samotné posúdenie či v prípade sťažnosti podľa CSP ide o opravný prostriedok alebo nie) čo však v prípade CSP nie je problémom len ustanovení CSP o sťažnosti a odvolaní voči uzneseniu. Máme za to, že právna úprava procesných predpisov by mala dávať jasné pokyny pre súd ako postupovať bez možnosti pripúšťajúcich úplne protichodné závery, čím by sa predišlo zbytočným priesťahom v konaní a samotné konanie by sa zefektívnilo.

Literatura

OTT, E. *Soustaví úvod ve studium nového řízení soudního III*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, 1080 s.

ŠEVCOVÁ, K. *Žaloba na obnovu konania v občianskom súdnom konaní*. 1. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2017, 196 s.

ŠTEVČEK, M., S. FICOVÁ a J. BARICOVÁ. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s.

Nález Ústavného súdu SR zo dňa 31. 1. 2018 sp. zn. I. ÚS 629/2017.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 23. 3. 2017 sp. zn. 6 Cdo 222/2016.

Uznesenie Krajského súdu Banská Bystrica zo dňa 10. 10. 2016 sp. zn. 3 CoE/147/2016.

Uznesenie Krajského súdu Banská Bystrica zo dňa 10. 10. 2016 sp. zn. 14 CoP/63/2016.

Vecný zámer k Civilnému rádu soudnímu. Dostupné z: <https://crs.justice.cz>

Zápisnica z plenárneho zasadnutia rekodifikačnej komisie (pre civilný proces) zo dňa 2. 4. 2014.

Kontakt – email

orvisky.martin@gmail.com

Slovenský a český pohľad na obnovenie konania v civilnom procese

Katarína Ševcová

Katedra občianskeho práva, Právnická fakulta, Univerzita Mateja
Bela v Banskej Bystrici, Banská Bystrica, Slovenská republika

Abstrakt

Systém opravných prostriedkov prešiel zmenami v rámci rekodifikácie civilného procesu na Slovensku a rovnako nedávno bol predložený návrh zmien v ČR. Príspevok sa sústreďuje predovšetkým na právnu úpravu obnovenia konania vo svetle prebiehajúcich zmien a jej moderného vnímania. V českom civilnom procese možno pozorovať návrat k rakúskemu právu 19. storočia, kde rovnako popri sebe existovali Obnova konania a Žaloba pre zmätočnosť ako dva mimoriadne opravné prostriedky. Žalobu pre zmätočnosť charakterizuje vecný zámer ako subsidiárny prostriedok nápravy s cieľom riešiť len tzv. kvalifikovanú zmätočnosť, ktorá sa prejavila až po právoplatnosti rozsudku. Uhorské právo žalobu pre zmätočnosť nepoznalo, a zrejme i absencia takejto skúsenosti ovplyvnila podobu súčasnej právnej úpravy.

Kľúčová slova

Civilný proces; obnova konania; opravný prostriedok; rekodifikácia; žaloba pre zmätočnosť.

1 Úvod

Minister spravodlivosti ČR Robert Pelikán predstavil pred pár mesiacmi vecný zámer civilného súdneho poriadku (Civilní řád soudní ČRS). Počítá s advokátskym procesom, vychádzajúc s historických skúseností predovšetkým rakúskeho práva.

Komparácia právnej úpravy každého právneho inštitútu s právnu úpravou v iných krajinách je vždy podnetná a umožňuje komplexnejšie vnímanie

problematicy. A to platí aj o obnovení konania a hlavne v období, ktoré prinieslo rekodifikáciu procesných kódexov v SR i ČR.

Rekodifikácia Občianskeho súdneho poriadku (OSP) zachovala podstatu obnovenia konania a priniesla skôr precizáciu právnej úpravy. Naproti tomu vecný zámer v ČR počíta so zásadnejšími zmenami. Už len z hľadiska samotnej systematiky je tu zámer zaradiť žalobu pre zmätočnosť a žalobu na obnovu konania samostatne mimo opravných prostriedkov pod názvom obnovenie konania. Vychádza sa z názoru, ktorý podporuje ich vnímanie skôr ako osobitné prostriedky procesnej obrany. Ako podstatný dôvod na takéto samostatné vyčlenenie je absencia suspenzívneho a devolutívneho účinku. „*Samostatne sú upravené iba dôvody obidvoch žalôb, a to z toho dôvodu, že žaloba na obnovu na rozdiel od žaloby pre zmätočnosť môže byť podaná už pred nadobudnutím právoplatnosti napádaného rozhodnutia.*“¹

2 Pohľad do histórie

Čo sa týka právnej úpravy v našich krajinách, po rozpade federácie v roku 1993 postupne pozorujeme diferenciáciu v právnej úprave oboch krajín. Je nesporne zaujímavé sledovať aké odlišnosti má vývoj v krajinách historicky spojených spoločným právnym poriadkom. Právne normy jednotne platné pre celé územie oboch krajín už v súčasnosti vykazujú mnoho odlišností. A výnimkou nie je ani nami skúmaný inštitút žaloby na obnovu konania.

Treba si opäť uvedomiť, že do roku 1991 boli pod názvom obnova konania v našom OSP upravené vlastne dva rozdielne právne inštitúty, ktoré podľa niektorých právnych poriadkov (rakúsky, nemecký občiansky poriadok a v súčasnosti i český) tvoria dva samostatné inštitúty a to obnovu konania v užšom zmysle a žalobu pre zmätočnosť (z čoho vychádza v súčasnosti česká úprava). Rozdielnosť medzi nimi je predovšetkým v dôvodoch prípustnosti. Z vyššie uvedených dôvodov obnovy konania boli zrušené dva a to postupom súdu spôsobené odňatie možnosti konať pred súdom alebo ak konanie nemalo prebehnúť pre nedostatok podmienok konania alebo rozhodoval vylúčený sudca prípadne bol súd nesprávne obsadený. Tieto dôvody boli prevzaté ako

¹ *Věcný záměr civilního řádu soudního* [online]. Dostupné z <https://crs.justice.cz/cast-4-obnoveni-rizeni/>

dôvody dovolania do § 237 OSP.² Dôvody neprípustnosti obnovy ostali prakticky totožné, rovnako ako lehota na podanie návrhu na obnovu.

Zákonom č. 30/2000 Sb. s účinnosťou od 1. 1. 2001 došlo v ČR k ďalšej zásadnej premene systému opravných prostriedkov, lebo nielen že znovu zaviedol žalobu pre zmätočnosť, ale tiež výrazne premenil opravné prostriedky doterajšie.

Do tejto novelizácie bolo možné dosiahnuť nápravu väd zmätočnosti prostredníctvom dovolania či obnovy konania. V oblasti mimoriadnych opravných prostriedkov bola vzorom predovšetkým úprava obsiahnutá v zákone č. 113/1895 ČRS.

Slovenské zákonodarstvo postupovalo tak, že zredukovalo dôvody obnovy konania tým, že niektoré sa stali dovolacími dôvodmi. Český Občanský soudní řád (OSŘ) v súčasnosti vychádza z koncepcie existencie jednak Obnovy konania (Obnova řízení) a jednak Žaloby pre zmätočnosť (Žaloba pro zmátečnost). Sú upravené v štvrtej Časti OSŘ, v druhej Hlave pod názvom Žaloba na obnovu konania a pre zmätočnosť. Zaujímavá je i voľba znenia právnej úpravy. Obe žaloby ako dva samostatné inštitúty nie sú upravené oddelene v samostatných Hlavách (novela zákon č. 30/2000 Sb.)

Takáto úprava nie je pre český civilný proces úplne nová. Možno tu pozorovať návrat k rakúskemu právu 19. storočia, kde rovnako popri sebe existovali Obnova konania a Žaloba pre zmätočnosť ako dva mimoriadne opravné prostriedky. Uhorské právo žalobu pre zmätočnosť nepoznalo, a zrejme i absencia takejto skúsenosti ovplyvnila podobu súčasnej právnej úpravy.

Pri porovnaní oboch právnych úprav možno konštatovať, že rozdiely spočívajú hlavne v dôvodoch obnovy konania. Inak si česká úprava zachovala identické prvky charakteristické pre predchádzajúcu spoločnú úpravu.

Pokiaľ chceme skúmať postavenie obnovy konania v českom civilnom procese a taktiež sledovať vývoj právnej úpravy dôvodov obnovy, je vhodné zaoberať sa i žalobou pre zmätočnosť. Žaloba pre zmätočnosť je mimoriadnym opravným prostriedkom, ktorým možno napadnúť právoplatné rozhodnutie súdu prvého stupňa alebo odvolacieho súdu, ktorým sa konanie

² KOZEL, Roman. Mimořádné opravné prostředky podle OSŘ do r. 1991 a nyní. *Právní rozhledy*, 1999, č. 3, s. 143–145.

skončilo, pokiaľ sú tu vady konania. Existencia týchto väd v konaní je dôvodom pre to, aby rozhodnutie vydané v takomto konaní bolo odstránené bez ohľadu na to, či je vecne správne alebo nie.³

3 Zmeny v právne úprave obnovenia konania a komparácia oboch právnych úprav

3.1 Podmienky obnovy konania

Považovali sme za najvyhovujúcejšie a najprehľadnejšie porovnať tieto rôzne právne úpravy funkcionálne, teda z hľadiska subjektu, predmetu, lehôt a dôvodov obnovy konania a jej zodpovedajúcim inštitútom.

3.1.1 Subjekt

Z hľadiska subjektu oprávneného žiadať o obnovu predchádzajúceho konania sa skúmané právne úpravy zhodujú v priznaní tejto procesnej legiti-mácie predovšetkým stranám pôvodného konania. Je prirodzené, že predovšetkým tieto subjekty, ktoré majú priamo záujem na výsledku konania musia mať garantovanú takúto možnosť. Ďalej tu už nachádzame rozdielny prístup k priznaniu tohto oprávnenia iným osobám, ktoré môžu civilné konanie ovplyvniť, či už je to intervenient-vedľajší účastník, prokurátor.

Na žalobu o obnove konania je podľa českej úpravy legitimovaný jednak účastník pôvodného konania, prípadne jeho univerzálny i singulárny nástupca. Zatiaľ čo v našom civilnom procese sa presadil názor, že vedľajší účastník nie je oprávnený na podanie obnovy konania (i dovolania) a zmenila to až rekodifikácia, prístup českej legislatívy je odlišný. Podľa § 231 OSŘ návrh môže podať i vedľajší účastník za splnenia podmienky, že vstúpil do pôvodného konania a zúčastňoval sa ho už v dobe vydania napádaného rozhodnutia. Žaloba je však neprípustná, ak s ňou účastník, na ktorého strane intervenient vystupuje, nesúhlasí. Na rozdiel od slovenskej právnej úpravy, ktorá pripúšťa i žalobu na obnovu konania zo strany prokurátora, Státní zastupitelství takéto oprávnenie v zmysle OSŘ nemá, je ale oprávnené podať žalobu pre zmätočnosť. Vecný zámer rekodifikácie podrobnejšie postavenie subjektov nerieši, takže prepokladáme, že žiadne zásadné zmeny sa nenavrhujú.

³ WINTEROVÁ, Alena. *O novém pojetí civilního procesu*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006.

Tu sa treba zmieniť i o zmenách, s ktorými rekodifikácia v ČR počíta pri právnom zastúpení. „*Zastupovanie advokátmi v konaniach pred súdmi má byť povinné vo všetkých veciach s hodnotou predmetu sporu nad 50 000 Kč. Bez ohľadu na hodnotu predmetu sporu má byť povinné vo všetkých konaniach o obnovu a pre zhmätočnosť.*“⁴⁴ Pokiaľ sa zámer naplní, iste to bude znamenať inšpirujúci sa historickou tradíciou pôsobenie špecializovaných procesných právnikov. Pozitívne možno vnímať, že takto sa eliminujú neodôvodnené žaloby a zrýchli sa priebeh súdneho konania. Slovenská právna úprava zatiaľ k zavedeniu povinného právneho zastúpenia nepristúpila (i keď sa povinnosť právneho zastúpenia rozšírila), hoci zrejme by to práve v prípade obnovy konania bolo účelné. Nie je dôvod požadovať ho napríklad v prípade dovolania, keďže samotné obnovenie konania je tiež pomerne zložitým postupom hlavne pre laika.

3.1.2 Predmet obnovenia konania

Vo vymedzení prípustnosti obnovy voči jednotlivým druhom súdnych rozhodnutí v porovnaní s českým OSŘ nie sú dané žiadne zásadné rozdiely. Česká právna úprava je však podrobnejšia a dôslednejšia v tom, že okrem uznesenia o schválení zmieru a platobného rozkazu, ktoré možno napadnúť návrhom na obnovu konania len vtedy, ak dôvody obnovy možno vztáť a hovieť i na predpoklady za ktorých boli schválené, uvádza v § 228 OSŘ i právoplatný rozsudok pre uznanie nároku a rozsudok pre zmeškanie. Aj keď prax slovenských súdov i teória samozrejme tieto druhy rozsudkov vo vztahu k obnove konania i takto vníma, ich jasná špecifikácia v CSP by bola vítaná, čo možno navrhnúť de lege ferenda.

Vecný zámer v ČR len potvrdzuje „*Žalobou pre zhmätočnosť a na obnovu by malo byť možné napádať rozhodnutia, ktorými bola vec rozhodnutá, tj. rozsudky a usnesenia, ktorými bolo konanie skončené, ako i platobné rozkazy.*“⁵

3.1.3 Lehoty

Pri stanovení lehôt na podanie obnovy konania panovala v skúmaných právnych úpravách zhoda. Vychádzajú z rešpektovania subjektívnej i objektívnej lehoty, čo je dané samotným charakterom dôvodov obnovy konania.

⁴⁴ Viz <https://crs.justice.cz/1-strany-jsou-povinny-nejchat-se-zastoupit-advokatem-advokatsky-spor-s-vyjimkou-rizeni-pred-okresnimi-soudy-ve-vecch-v-nichz-hodnota-predmetu-sporu-nepresahuje-castku-50-000-kc-a-v-rizeni-o-stiz/>

⁵ *Všechny záměr civilního řádu soudního* [online]. Dostupné z <https://crs.justice.cz/cast-4-obnoveni-rizeni/>

OSŘ na rozdiel od slovenskej úpravy pripojil ustanovenie, v zmysle ktorého plynutie subjektívnej lehoty neskončí pred uplynutím troch mesiacov od právoplatnosti napádaného rozhodnutia. Zákon tým zohľadňuje vzťah k neúplnej apelácii. V prípade, že by v odvolacom konaní neboli podľa prípustné, ostáva možnosť uplatniť ich včas ako dôvod obnovy ešte do troch mesiacov od právoplatnosti napádaného rozhodnutia.⁶

Vecný zámer ČRS navrhuje podanie žaloby v lehote jedného mesiaca odo dňa, kedy sa žalobca dozvedel o rozhodjúcej skutočnosti, najneskôr však do troch rokov od nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia. Súčasnú trojmesačnú lehotu (§ 233, § 234 OSŘ) považuje vecný zámer za príliš dlhú. Príklonenie sa ku kratšej lehote možno evidentne spájať s vnímaním zodpovednosti samotných strán v civilnom konaní a zdôraznenie zásady kontradiktórnosti, ktorú presadzuje aj CSP. Domnievame sa, že tento prístup je správny a prispieva k efektívnosti konania, právnej istote a neobmedzuje možnosť uplatnenia nárokov procesných strán.

Niektoré právne úpravy uprednostnili dlhšiu – 5 ročnú objektívnu lehotu (Španielsko, Poľsko). Rovnako možno pozorovať i dôraz na striktné rešpektovanie stanovených lehôt bez možnosti odpustenia zmeškania lehoty. Vecný zámer nepočíta s možnosťou neobmedziť podanie návrhu na obnovu objektívnou lehotou v prípadoch hodných osobitného zreteľa.

3.1.4 Dôvody

V súčasnosti platná česká právna úprava vychádza zo zúženej koncepcie dôvodov obnovy konania, kde dôvodom na obnovenie konania je výlučne zásadná zmena v skutkovej situácii prípadu. OSŘ stanovuje v § 228 taxatívne dva dôvody obnovy konania:

- a) sú tu skutočnosti, rozhodnutia, alebo dôkazy, ktoré účastník bez svojej viny nemohol použiť v pôvodnom konaní pred súdom prvého stupňa alebo pred odvolacím súdom
- b) možno vykonať dôkazy, ktoré nebolo možné vykonať v pôvodnom konaní pred súdom prvého stupňa alebo pred súdom odvolacím

⁶ BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL, Zdeněk KRČMÁŘ a kol. *Občanský soudní řád, komentář - II. díl*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 1214.

Oba dôvody sú podmienené splnením požiadavky, že môžu privodiť pre účastníka priaznivejšie rozhodnutie vo veci. Pôvodné konanie OSŔ špecifikuje ako konanie na súde prvého stupňa, alebo na odvolacom súde (pokiaľ to bolo podľa § 205a a § 211a možné). Je zrejmé, že z pôvodných dôvodov obnovy ostali zachované len dva, v znení OSP uvedené v § 397 CSP (§ 228 ods.1 písm. a) a b). Vecný zámer rekodifikácie v ČR pripája ďalšie dôvody, ktoré ale len špecifikujú a precizujú predovšetkým ide o trestnoprávne dôvody-ak sa rozhodnutie docielilo trestným činom strany, jej zástupcu, znalca tlmočníka, nepravdivou lekárskou správou.

OSŔ vymedzuje v ustanovení § 229 dôvody žaloby pre zmätočnosť. Uvedené ustanovenie tvoria štyri odseky, z ktorých každý predstavuje osobitnú skupinu.

Podľa prvého odseku, možno napadnúť žalobou právoplatné rozhodnutie súdu prvého stupňa alebo odvolacieho súdu, ktorým sa konanie skončilo, ak sú tu dané dôvody taxatívne vymedzené v písm. a) až h). Tieto dôvody spočívajú najmä v nedostatku procesných podmienok na strane súdu, alebo účastníkov konania.

- a) bolo rozhodnuté vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov;
- b) ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania;
- c) účastník konania nemal procesnú spôsobilosť alebo nemohol pred súdom vystupovať a nebol riadne zastúpený;
- d) nebol podaný návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný;
- e) rozhodoval vylúčený sudca alebo prísediaci;
- f) súd bol nesprávne obsadený, iba ak miesto samosudcu rozhodoval senát;
- g) bolo rozhodnuté v neprospech účastníka v dôsledku trestného činu sudcu alebo prísediaceho;
- h) účastníkovi konania bol ustanovený opatrovník z dôvodu neznámeho pobytu alebo preto, že sa mu nepodarilo doručiť na známu adresu v cudzine, hoci k takémuto opatreniu neboli splnené predpoklady.

Posledne uvedené písmeno g) je podľa CSP dôvodom žaloby na obnovu konania ale s tým, že česká úprava upresňuje i postavenie prísediaceho. Je potrebné všimnúť si aj dôvody uvedené pod písm. e) a f), ktoré boli dôvodmi obnovy konania, v našom civilnom procese sú však už dôvodmi dovolania § 420 CSP (§ 237 OSP).

Ďalší odsek určuje prípustnosť žaloby proti právoplatnému rozhodnutiu súdu prvej inštalácie alebo odvolacieho súdu, alebo platobnému rozkazu resp. zmenkovému alebo šekovému platobnému rozkazu. Dôvodom je vada spočívajúca v nedostatku tzv. negatívnych procesných podmienok. Tieto rozhodnutia možno napadnúť žalobou pre zmätočnosť z dôvodu prekážky litispendencie alebo res iudicata, alebo pokiaľ odvolací súd právoplatne zamietol návrh na výkon rozhodnutia, pretože stanovenú povinnosť nemožno vykonať.

V treťom odseku OSŘ stanovuje prípustnosť žaloby voči právoplatnému rozhodnutiu odvolacieho súdu, pokiaľ bola účastníkovi konania nesprávnym postupom odňatá možnosť konať pred súdom.

I tento dôvod zmätočnosti konania bol dôvodom obnovy konania a v súčasnosti v slovenskom civilnom procese dovolacím dôvodom.

Poslednú skupinu tvoria právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, ktorým bolo odmietnuté odvolanie, alebo ktorými bolo zastavené odvolacie konanie. Legislatívny zámer rekonštrukcie v ČR má zrejme za cieľ zjednodušiť túto pomerne neprehľadnú úpravu vymedzením len tých najvážnejších, najzásadnejších väd na strane súdu a strán, po vzore nemeckej a rakúskej právnej úpravy.

3.2 Účinky obnovenia konania a jeho priebeh

Čo sa týka účinkov obnovenia konania v českom civilnom procese, nie sú tu žiadne rozdiely v chápaní devolutívneho účinku ani v legislatívnej úprave znenia kódexov. Obe právne normy zhodne vymedzujú príslušnosť súdu oprávneného rozhodovať o obnove.

Žaloba pre zmätočnosť nemá devolutívny účinok. Prejedná ju súd, ktorý o veci konal v prvom stupni (tak ako je tomu pri žalobe na obnovu konania), alebo v prípade uplatnenia dôvodu § 229 ods. 3 a 4, súd ktorého rozhodnutie

bolo napadnuté touto žalobou. Ako uvádza vecný zámer „*Sudca, pre ktorého účasť pri rozhodovaní bola podaná žaloba pre zmätočnosť podľa bodu 377 písm. a), alebo pre ktorého konanie bola podaná žaloba na obnovu konania podľa bodu 378 písm. d), je vylúčený z konania o týchto žalobách.*“

Bolo by vhodné prehodnotiť postavenie sudcov rozhodujúcich jednak v pôvodnom konaní a taktiež v konaní o obnove i v slovenskom CSP. OSP takúto situáciu výslovne neriešil a súdna prax sa priklonila k stanovisku, že tu nejde o zaujatosť sudcu. Podľa nášho názoru takýto postoj nezohľadňuje podstatu dôvodov obnovy konania. Iste, ak sudca rozhodol na základe jemu vtedy známeho skutkového stavu, nedošlo k jeho pochybeniu, ale v prípade ak je dôvodom obnovy konania spáchanie trestného činu sudcu, porušenie základných ľudských práv konaní, či nerešpektovanie rozhodnutia orgánu Európskych spoločenských súdov, to už sú okolnosti iné. Určite i samotné strany konania by mali väčšiu dôveru v takýto postup.

Pokiaľ ide o suspenzívny účinok obnovy konania v českej úprave, nie sú tu zásadné rozdiely v legislatívnej úprave znenia kódexov. Obe právne normy zhodne vymedzujú otázku odkladu vykonateľnosti rozhodnutia.

Rovnako žaloba pre zmätočnosť nemá suspenzívny účinok. Pokiaľ sa javí pravdepodobným, že sa žalobe vyhovie, môže súd podobne ako pri podaní návrhu na obnovu konania odložiť vykonateľnosť napadnutého rozhodnutia.

Slovenská i česká právna úprava vychádzajú z poňatia konania o obnove skladajúceho sa z dvoch štádií – konania o návrhu na obnovu a konanie po povolení obnovy konania.

OSŘ navyše uvádza v § 235f oprávnenie súdu nenariaďovať vo veci pojednávanie, pokiaľ žalobu zamietá z dôvodu, že ju podala neoprávnená osoba, je neprípustná, alebo bola podaná po uplynutí stanovených lehôt. Uvedené ustanovenie je vlastné i nášmu civilnému procesu, hoci ho CSP priamo neobsahuje rovnako ako tomu bolo v OSP. Vyplýva z judikatúry a súdnej praxe (R 22/1967, Rozhodnutie 5 Co 214/66). CSP dodáva, že v tomto prípade žalobu na obnovu konania netreba doručovať ostatným subjektom na vyjadrenie.

Inak je priebeh konania upravený zhodne v oboch právnych poriadkoch.

Vecný zámer vychádza z prísneho zákazu novôt v odvolacom konaní. V súlade s ním nemožno v odvolacom konaní uplatňovať nielen skutočnosti, ktoré nastali až po vyhlásení prvostupňového rozsudku (*nova producta*), ale ani skutočnosti alebo dôkazy, ktoré v čase vyhlásenia rozsudku existovali a bez zavinenia strany neboli uplatnené v pôvodnom konaní (*nova reperta*).

OSŘ v § 235d vymedzuje viazanosť súdu podaným návrhom. Rozsahom návrhu nie je súd viazaný:

- a) v prípadoch, kedy na rozhodnutie o napádanom výroku je závislý výrok, ktorý žalobou nebol dotknutý
- b) v prípadoch, kde ide o také spoločné práva alebo povinnosti, že sa rozhodnutie musí vzťahovať na všetkých účastníkov, ktorý vystupujú na jednej strane, a kde platia úkony jedného z nich i pre ostatných
- c) pokiaľ z právneho predpisu vyplýva určitý spôsob vyporiadania vzťahu medzi účastníkmi.

Podobne aj CSP doriešil nedostatok tohto vymedzenia oproti OSP a stanovuje, že Súd nie je viazaný rozsahom žaloby ak odvolací súd nie je viazaný rozsahom odvolania.

Rozhodnutie súdu, ktoré uzatvára konanie o obnove je tak isto upravené zhodne so znením CSP. Ak súd považuje naďalej rozhodnutie za vecne správne, zamietne uznesením návrh na jeho zmenu. Pokiaľ súd napadnuté rozhodnutie vo veci samej zmení, nové rozhodnutie nahradí pôvodné rozhodnutie.

Pristavme sa i pri nosnej kostre civilného procesu- základných princípoch a zásadách. V úvode CSP sú uvedené základné zásady ako nosné piliere civilného konania. Medzi nimi v čl. 16 je explicitne vyjadrená zásada *reformatio in peius* pri rozhodnutí o opravnom prostriedku vrátane obnovy konania. V zmysle vecného zámeru ČRS v úvodnej hlave budú vyjadrené len kľúčové zásady a niektoré budú vymedzené v ďalších častiach kódexu.

OSŘ obsahuje i ustanovenia, riešiace konkurenciu obnovy konania a dovolania. Dáva pritom prednosť dovolaniu, keďže stanovuje súdu povinnosť prerušiť v takomto prípade konanie o žalobe do rozhodnutia dovolacieho

súdu. Ak by došlo k zrušeniu rozhodnutia dovolacím súdom, súd konanie o obnove zastaví (§ 235 e OSŘ). Ponúknutý vecný návrh ešte viac precizuje „*Pokiaľ je žaloba na obnovu konania podaná súčasne s opravným prostriedkom alebo počas konania o opravnom prostriedku, nariadi súd prerušenie konania o opravnom prostriedku, pokiaľ sa žaloba o obnovu opiera o niektorý z dôvodov uvedených pod bodom 378 písm. a) až e). Inak môže súd, u ktorého bola žaloba na obnovu podaná, prerušiť opravné konanie, pokiaľ to odôvodňujú okolnosti prípadu a dôkazy, ktoré boli ako dôvod obnovy prednesené.*“⁷ Rovnakú precíziáciu by uvítala i právna prax na Slovensku.

Žaloba pre zmätočnosť je postavená na kasačnom systéme. Súd žalobu pre zmätočnosť uznesením zamietne alebo napadnuté rozhodnutie zruší. Akonáhle je uznesenie o zrušení napadnutého rozhodnutia právoplatné, súd bez ďalšieho návrhu vec prejedná a rozhodne, pričom prihliadne ku všetkému, čo vyšlo najavo v pôvodnom konaní alebo pri prejednaní žaloby.

OSŘ vymedzuje i *všetah obnovy konania a žaloby pre zmätočnosť*. § 235 b ods. 1 – Ak bola proti tomu istému rozhodnutiu podaná žaloba o obnovu konania i pre zmätočnosť, spojí súd veci do spoločného konania. Veci spolu súvisia z hľadiska objektívnej i subjektívnej kumulácie a má o nich rozhodnúť ten istý súd, takže nie je dôvod nevyužiť s ohľadom na hospodárnosť konania takúto možnosť. Ak bolo to isté rozhodnutie napadnuté žalobou o obnovu konania i pre zmätočnosť, môže súd povoliť dôvodne uplatnenú obnovu konania, len ak žalobu pre zmätočnosť zamietne, odmietne alebo o nej zastaví konanie.

Rozhodnutie súdu, ktoré uzatvára konanie o obnove je tak isto upravené v českom OSŘ zhodne so znením CSP. Ak súd považuje naďalej rozhodnutie za vecne správne, zamietne uznesením návrh na jeho zmenu. Pokiaľ súd napadnuté rozhodnutie vo veci samej zmení, nové rozhodnutie nahradí pôvodné rozhodnutie.

Žaloba pre zmätočnosť je postavená na kasačnom systéme. Súd žalobu pre zmätočnosť uznesením zamietne alebo napadnuté rozhodnutie zruší. Akonáhle je uznesenie o zrušení napadnutého rozhodnutia právoplatné, súd bez ďalšieho návrhu vec prejedná a rozhodne, pričom prihliadne ku všetkému, čo vyšlo najavo v pôvodnom konaní alebo pri prejednaní žaloby.

⁷ *Věcný záměr civilního řádu soudního* [online]. Dostupné z <https://crs.justice.cz/cast-4-obnoveni-řízení/>

4 Závěr

Domnievame sa, že mnohé body, ktoré prináša rekodifikácia v rámci ustanovení o obnovení konania v ČR sú veľmi inšpirujúce aj pre slovenskú právnu úpravu. Predovšetkým pokiaľ ide o povinné právne zastúpenie, vylúčenie sudcu, ktorý spôsobil svojim konaním nesprávnosť rozhodnutia.

Každopádne z hľadiska historických súvislostí ale hlavne s ohľadom na rešpektovanie práva na súdnu a inú právnu ochranu a práva na spravodlivý proces je inštitút obnovenia konania nevyhnutný a má svoje stabilné miesto či už v civilnom konaní v ČR, SR i v zahraničí. Pokiaľ uvažujeme o prebehnutej rekoifikácii v SR i o pripravovanom procese rekodifikácie civilného procesu v ČR je nemysliteľné aby sa s ním nepočítalo a to i do budúcnosti.

Tieto mimoriadne opravné prostriedky sú žalobami procesnými, neuplatňujú sa nimi hmotnoprávne nároky, ale nároky na obnovu konania resp. zrušenie rozhodnutia, z dôvodu, že predchádzajúce právoplatné rozhodnutie nemôže obstať pre nedostatočnosť skutkových zistení či vážne procesné pochybenia. Nesmerujú k náprave rozhodnutia trpiaceho vadami v právnom posúdení veci. Tieto mimoriadne opravné prostriedky by nemali slúžiť k tomu, aby sa strany pokúšali znova uplatniť námietky, ktoré už uplatnili alebo mohli uplatniť v predchádzajúcom konaní.

Celkovo český vecný zámer ČRS usiluje o znovuobnovenie a posilnenie významu právoplatnosti, ktorého dôležitosť súčasná úprava výrazne podceňuje.

Veľmi vhodne tu zapadá výstižná citácia „*Riešenie problémov či rozporov medzi snahou o čo možno najrýchlejšie nastolenie právnej istoty na strane jednej a požiadavkou správnosti rozhodnutia, resp. konania, v ktorom bolo rozhodnutie vydané, na strane druhej, je – a ako sa ždá, i zostane – vecnou otázkou civilného procesu.*“⁸

Záverom si dovoľujem vyjadriť názor, že z uvedených dôvodov možno nie je úplne vyhovujúce zaradiť právnu úpravu žaloby na obnovu konania a žaloby pre zmätočnosť konania mimo opravných prostriedkov. Iste je namieste i argumentácia uvádzaná v v legislatívnom návrhu nového ČRS (absencia suspenzívneho a devolutívneho účinku), ale napriek tomu máme

⁸ MACKOVÁ, Alena. Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 8, s. 38.

zato, že obnovenie konania medzi opravné prostriedky patrí. Vykazuje síce svoje špecifiká, tie však má napr. rovnako i dovolanie. Iste by stálo za zváženie prehodnotiť tento zámer.

Zdroje

BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL, Zdeněk KRČMÁŘ a kol. *Občianský soudní řád, komentář - II. díl*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, 893 s. ISBN 80-7179-378-7.

KOZEL, Roman. *Mimořádné opravné prostředky podle OSŘ do r. 1991 a nyní*. Právní rozhledy, 1999, č. 3, s. 143–146. ISSN 1210-6410.

MACCOVÁ, Alena. Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 8, s. 24–38. ISSN 1210-6348.

ŠEVCOVÁ, Katarína. *Žaloba na obnovu konania v občianskom súdnom konaní*. Praha: C. H. Beck, 2017, 196 s. ISBN 987-80-89603-49-7.

WINTEROVÁ, Alena. *O novém pojetí civilního procesu*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006, 164 s. ISBN 80-246-1206.

Elektronické zdroje

Všechny záměr civilního řádu soudního [online]. Dostupné z <https://crs.justice.cz/cast-4-obnoveni-rizeni/>

Kontakt – email

katarina.sevcova@umb.sk

Vázanost odvolacího soudu odvolacími důvody

Zdeněk Pulkrábek

Návrh věcného záměru civilního řádu soudního stanoví v bodu 309, že „*odvolací soud přezkoumá rozhodnutí soudu prvního stupně v mezích odvolacích návrhů a důvodů.*“¹ Inspirací je mu rakouská procesualistika² a její **zvláštní pojem předmětu odvolacího řízení**. Rakušané předmět odvolacího řízení, resp. opravného řízení vůbec, dlouhodobě³ vymezují nejen pomocí obecného pojmu předmětu řízení, tvořeného žalobním návrhem a žalobními důvody, ale i pomocí zvláštního pojmu jakožto odvolací návrh odůvodněný odvolacími důvody.⁴ Předmět odvolacího řízení je samozřejmě vymezen i rozsahem odvolání, který je však obsažen již v odvolacím návrhu, tak jako je rozsah řízení před soudem prvního stupně obsažen v návrhu žalobním.⁵

Předmětem odvolacího řízení je tedy předně procesní nárok, který byl předmětem řízení prvoinstančního, neboť jde o pokračování téhož řízení jako celku. Protože však úkolem odvolacího řízení je spíše než posouzení důvodnosti procesního nároku **kontrola správnosti napadeného rozsudku**, což je v rakouské nauce zvláště akcentováno, konstruuje se navíc zvláštní předmět odvolacího řízení.

Ze spojení zvláštního pojmu předmětu odvolacího řízení s **dispoziční zásadou** vyplývá **vázanost odvolacího soudu odvolacími důvody** a návrhy. Tak jako soud prvního stupně musí respektovat předmět řízení

¹ Podobně slovenský civilný sporový poriadok v § 380 odst. 1 stanoví, že odvolací soud je vázán odvolacími důvody. Odvolacím návrhem ovšem podle § 381 vázán není.

² Viz zejména literaturu uvedenou v LAVICKÝ, P. Dispoziční zásada v civilním odvolacím řízení. *Právní rozhledy*, 2015, č. 7, s. 253 a násl.; Zákon, tj. § 462 odst. 1 6ZPO, ovšem stanoví jen tolik, že odvolací soud přezkoumá rozhodnutí soudu první instance v mezích odvolacích návrhů.

³ Srov. odkaz in BUCHEGGER, W. Der Rechtsmittelgrund der unrichtigen rechtlichen Beurteilung. *Österreichische Juristen-Zeitung*, 1983, s. 645 a násl., pozn. č. 6.

⁴ FASCHING, H. W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozessrechts*. 2. vyd. Vídeň: Manz, 1990, marg. č. 1740. Německá nauka si naproti tomu vystačí s původním předmětem řízení. Srov. ROSENBERG, L., H. SCHWAB a P. GOTTWALD. *Zivilprozessrecht*. 16. vyd. Mnichov: C. H. Beck, 2004, § 132, marg. č. 2, § 137, marg. č. 15; nebo FASCHING, W. H. *Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen. Svazek IV*. 2. vyd. Vídeň: Manz, 2005, Úvod, marg. č. 25.

⁵ Odvolacím návrhem důsledně vzato není „budiž zrušen napadený rozsudek“, nýbrž „budiž zrušen napadený rozsudek v rozsahu x“.

vymezený žalobou, musí odvolací soud respektovat předmět odvolacího řízení vymezený odvoláním. Vymezuje mu pole, na němž se může pohybovat. Výjimkou, možno říci samozřejmou, jsou zmatečnosti, na něž odvolací soud musí reagovat bez ohledu na to, zda byly v odvolání vytknuty.

Zaměříme se dále na odvolací důvody.

Připomeňme si, že lze rozlišit tři **druhy odvolacích důvodů**: a) procesní vady; b) vady skutkového zjištění; c) vady právního posouzení. Vázanost pak znamená, že pokud odvolatel vytkne konkrétní pochybení jednoho druhu, nebude se odvolací soud zabývat nejen tím, zda došlo k pochybení jiného druhu, ale v zásadě ani tím, zda v rámci stejného druhu nedošlo k jinému konkrétnímu pochybení. Vytkne-li odvolatel např. neprovedení určitého důkazu, není to podnětem pro to, aby se odvolací soud zabýval právním posouzením, ale ani pro to, aby se zabýval odmítnutím jiného důkazu.

Z vázanosti odvolacími důvody pak vyplývá, že odvolatel musí – chce-li, aby napadený rozsudek byl přezkoumán – **odvolací důvody vymezit**. Neplatí to ovšem naopak, tedy že by ze nutnosti uvést odvolací důvody plynula jejich závaznost pro odvolací soud. To ostatně ukazuje aktuální česká úprava, která dokázala skloubit obligatorní uvedení odvolacích důvodů (§ 205 odst. 1 a § 212a odst. 2 OSŘ) s jejich nezávazností pro odvolací soud (§ 212a odst. 1 OSŘ). Byť se nejedná jako správná, určitý smysl je jí dlužno přiznat: Odvolateli je přiznána dispozice minimálně v tom, že může zavázat odvolací soud k tomu, aby se zabýval (i) tím, co mu vymezí, a současně se mu brání v odvolání nazdařbůh. Každopádně má pravdu *Lavický*, hovoří-li o bagatelizaci odvolacích důvodů.⁶

Určitá oficialita, tj. nevázanost odvolacího soudu na odvolací důvody se v Rakousku uplatňuje u odvolacího důvodu **nesprávného právního posouzení**. Není-li tento důvod vůbec uplatněn, odvolací soud se právním posouzením zásadně vůbec zabývat nebude.⁷ Avšak je-li uplatněn,

⁶ Op. cit., sub 2.

⁷ Např. FASCHING, op. cit., sub 4 (Kommentar), Úvod, marg. č. 78. Jinak je tomu v Německu (srov. § 520 odst. 2 druhou větu dZPO a ROSENBERG, SCHWAB, GOTTHALD, op. cit., sub 4, § 137, marg. č. 32) a Švýcarsku (s odvoláním na čl 57 sZPO SUTTER-SOMM, T. *Schweizerisches Zivilprozessrecht*. 3. vyd. Schultess, 2017, marg. č. 1358, 1359), kde odvolací soud může přezkoumat právní posouzení bez toho, že by nějaká právní otázka byla vznesena.

prostřednictvím jakékoli právní otázky, je odvolací soud povolán k „**všestran-nému přezkumu**“ právního posouzení („*Prüfung nach jeder Richtung*“).⁸ Je zde tedy vázán druhem odvolacího důvodu, ale nikoli konkrétní otázkou. Toto pojetí však vyvolává pochybnosti.

Představme si žalobu o zaplacení smluvní pokuty založenou na tvrzení, že žalovaný byl na smluvní pokutu upozorněn ve faktuře, kterou mu žalobce doručil (víme, že žaloba není důvodná, protože jednostranným prohlášením povinnost zaplatit smluvní pokuty nevzniká). První soud nesprávně uzná vznik povinnosti, neuzná důvodnost námitky promlčení a žalobě vyhoví.

Uplatní-li žalovaný v odvolání jenom nesprávnost skutkového závěru o doručení faktury, měl by odvolací soud podle výše uvedeného nechat bez povšimnutí, že žaloba je bez ohledu na skutková zjištění nedůvodná a navíc promlčená. Zda je to správné řešení, lze pochybovat, uváží-li se jednak zásada, že **soud zná právo a má je aplikovat ex officio**, jednak účel civilního soudního řízení, jímž je ochrana skutečných hmotných práv. Řešení se jeví dokonce jako absurdní v případě, že odvolací soud dospěje k závěru o nutnosti doplnit dokazování ohledně doručení faktury – opravdu se má provést dokazování, které je podle hmotného práva bez významu, a s tím výsledkem, že rozhodnutí bude v rozporu s hmotným právem?

Na druhé straně, když žalovaný v odvolání namítne, že první soud nesprávně posoudil promlčení, mělo by to podle výše uvedeného stačit k tomu, aby se odvolací soud zabýval jakoukoli právní otázkou, např. i tím, zda povinnost zaplatit smluvní pokutu může vzniknout na základě pouhého upozornění ve faktuře, nebo tím, zda byla správně posouzena existence hlavního závazku. A obráceně, otázka vzniku povinnosti by měla stačit třeba k přezkumu otázky promlčení.⁹ To budí další pochybnost, tentokrát z opačné strany: Jestliže zásada dispoziční opravdu brání tomu, aby se odvolací soud zabýval právním posouzením, není-li v žádném ohledu napadáno, jak to, že vznesení jediné právní otázky otevře možnost zabývat se jakoukoliv jinou právní otázkou? Je opravdu mezi oběma případy tak podstatný

⁸ Např. FASCHING, op. cit., sub 4 (Kommentar), Úvod, marg. č. 78.

⁹ BUCHEGGER, op. cit., sub 3, pozn. č. 11; jako „*Paradebeispiel*“ všestranného přezkumu uvádí odvolání žalovaného zaměstnavatele, jehož předmětem byla sice otázka hrubého porušení cti zaměstnance, jež však odvolací soud vedlo k přezkumu otázky, zda vůbec mezi stranami existoval pracovní poměr.

rozdíl, že v prvním se právním posouzením nelze zabývat vůbec, kdežto ve druhém zcela?

S kritikou tohoto řešení se lze v rakouské literatuře setkat vzácně. Krajiní názor, že odvolací soud je vázán na konkrétní právní otázku a – jak se zdá – dokonce na konkrétní argumentaci odvolatele, zastávali kdysi Michlmayr a Novak.¹⁰ Umírněným, a dnes stále zmiňovaným kritikem je pak **Buchegger**.¹¹ Ten člení právní otázky do určitých ucelených, relativně samostatných „**okruhů právních problémů**“ („*rechtlche Problemkreise*“) a domnívá se, že uplatnění určité otázky neumožňuje odvolacímu soudu všestranný přezkum právního posouzení, ale jen přezkum otázek patřících do stejného problémového okruhu. Buchegger pak např. odděluje základ nároku na náhradu škody od výše škody, přičemž do problémového okruhu základu nároku zahrnuje škodu, kauzalitu, adekvátnost, protiprávnost a zavinění; v případě nároku ze smlouvy odlišuje uzavření smlouvy, zahrnující např. otázky formy smlouvy nebo způsobilosti stran, od průběhu a ukončení smluvního poměru, zahrnujícího např. prodlení, vadné plnění, odstoupení nebo započtení. Slabým místem je však podle mého názoru absence kritéria pro ohraničení problémových okruhů.

Jak vidno, můžeme konstruovat **tři základní modely vázanosti** odvolacím důvodem nesprávného právního posouzení: 1) všestranný právní přezkum při uplatnění jakékoli právní otázky; 2) vázanost problémovým okruhem, do něž patří konkrétní uplatněná právní otázka; 3) vázanost konkrétní uplatněnou právní otázkou. Je třeba upozornit, že druhý a třetí model nejsou navzájem přesně ohraničeny; druhý přechází v třetí, přičemž třetí může mít až krajní podobu vázanosti konkrétní argumentací odvolatele.

Protože na dispoziční zásadu se odvolávají příznivci každého z těchto modelů, zdá se, že sama **dispoziční zásada není schopna správný model a priori určit**. Je třeba vážit různé hodnoty a účely. Tak např. pokud je účelem opravného prostředku spíše dosažení souladu s hmotným právem než sjednocování judikatury, bude odůvodněn spíše model 1 nebo 2, oproti modelu 3 (který se hodí spíše pro dovolání). Roli může hrát i princip procesní ekonomie.

¹⁰ Píše o nich BUCHEGGER, op. cit., sub 3.

¹¹ Op. cit., sub 3.

Lze dodat, že přísnější model 2 a 3 čelí oproti modelu 1 další pochybnosti a ta se týká **postavení protistrany**. Soustředění na konkrétní právní otázku nebo okruh právních otázek odhlíží od jiných právních otázek, které mohly být také zodpovězeny nesprávně, avšak v neprospěch protistrany. Např. jestliže první soud nesprávně uzavřel, že vzniklo právo na smluvní pokutu, avšak zároveň nesprávně uzavřel, že došlo k promlčení, může se proti zamítavému rozsudku odvolat jen žalobce. Ten namítne jen nesprávné posouzení promlčení, a pokud uspěje, mohlo by to podle modelu 3, možná i podle modelu 2, znamenat, že odvolací soud napadený rozsudek změní a žalobě vyhoví. To je evidentně nesprávné (jelikož není přípustné odvolání proti předběžným otázkám).

Tyto poznámky lze uzavřít takto: S ohledem na zásadu, že soud zná právo a má je aplikovat z moci úřední, a koneckonců i s ohledem na účel civilního soudního řízení, se ze tří uvedených modelů jeví být nejvhodnějším ten první. Je však nedůsledný – **když už má odvolací soud provést všestranný přezkum právního posouzení, nemělo to být podmíněno tím, zda je o nějaké právní posouzení vůbec žádán.**¹²

¹² Jinou věcí je, jak dalece má odůvodňovat své rozhodnutí, nebyla-li žádná právní otázka vznesena.

Vědecká redakce MU

prof. Ing. Petr Dvořák, CSc.; PhDr. Jan Cacek, Ph.D.;
Mgr. Tereza Fojtová; Mgr. Michaela Hanousková;
prof. MUDr. Lydie Izakovičová Hollá, Ph.D.; doc. RNDr. Petr Holub, Ph.D.;
doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.; doc. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D.;
doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.; prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.;
doc. RNDr. Jaromír Leichmann, Dr.; PhDr. Alena Mízerová;
doc. Ing. Petr Pirožek, Ph.D.; doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.;
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.; doc. RNDr. Ondřej Slabý, Ph.D.;
prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.; doc. PhDr. Martin Vaculík, Ph.D.

Ediční rada PrF MU

doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D. (předseda);
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc.; prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.;
prof. JUDr. Věra Kalvodová, Dr.; prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.;
doc. JUDr. Petr Mrkvývka, Ph.D.; doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.;
prof. JUDr. Petr Průcha, CSc.; doc. JUDr. Markéta Selucká, Ph.D.

COFOLA 2018

Část XI. – Opravné prostředky v civilním řízení soudním

**Eds.: doc. JUDr. Petr Lavický, Ph.D.,
JUDr. Michal Janovec, Ph.D.**

Vydala Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno

Spisy Právnické fakulty MU č. 641 (řada teoretická)

1. vydání, 2018

ISBN 978-80-210-9191-7 (online : pdf)